

ЕВРОПСКА КОМИСИЈА

Брисел, 10.11.2015
СОМ(2015) 611 коначни

**САОПШТЕЊЕ КОМИСИЈЕ ЕВРОПСКОМ ПАРЛАМЕНТУ, САВЕТУ,
ЕВРОПСКОМ ЕКОНОМСКОМ И СОЦИЈАЛНОМ КОМИТЕТУ И
КОМИТЕТУ РЕГИЈА**

Стратегија проширења ЕУ

{SWD(2015) 210 коначни}

{SWD(2015) 211 коначни}

{SWD(2015) 212 коначни}

{SWD(2015) 213 коначни}

{SWD(2015) 214 коначни}

{SWD(2015) 215 коначни}

{SWD(2015) 216 коначни}

I. АГЕНДА ПРОШИРЕЊА - ДОСТИГНУЋА И ИЗАЗОВИ

Овим саопштењем се утврђује средњорочна стратегија за политику проширења ЕУ која обухвата период трајања мандата Комисије. У њему су дате јасне смернице и утврђени оквир и инструменти за подршку датим земљама како би решиле суштинска питања и испуниле захтеве процеса приступања. Њиме је пружена јасна прилика државама које теже ка чланству да остваре значајан напредак на свом путу ка ЕУ у предстојећем периоду, као и да искористе предности ближе интеграције чак и пре приступања.

Политика проширења ЕУ представља инвестицију у мир, безбедност и стабилност у Европи. Она пружа више економских и трговинских могућности које су на обострану корист и ЕУ и држава које теже да постану чланице. Перспектива чланства у ЕУ има снажно трансформишуће дејство на дате земље јер доноси позитивне демократске, политичке, економске и друштвене промене.

Најновије проширење ка средњој и источној Европи је донело многе нове могућности грађанима ЕУ, компанијама, инвеститорима, потрошачима и студентима из нових и старих држава чланица. Дошло је до раста трговине и инвестиција. Јединствено тржиште ЕУ је највеће на свету, обухватајући 500 милиона грађана и чинећи 23% светског БДП.

Проширење је строг али правичан процес заснован на утврђеним критеријумима и лекцијама наученим у прошлости. Обезбеђивање добре припремљености будућих држава чланица је од суштинског значаја за кредибилитет политике проширења, као и за подршку грађана како у постојећим, тако и у будућим државама чланицама. Свака земља се оцењује на основу својих заслуга како би се подстакло спровођење далекосежних реформи.

Садашња агенда за проширење обухвата земље Западног Балкана и Турску¹. Преговори о приступању су отворени са Турском још од 2005. године али они напредују доста споро. Преговори о приступању са Црном Гором трају од 2012. године, а са Србијом од 2014. године. Процес приступања ЕУ за Бившу Југословенску Републику Македонију, која је земља кандидат за чланство од 2005. Године, је и даље у застоју. Албанија је добила статус кандидата 2014. године и решава доста кључних и приоритетних питања пре него што Комисија буде могла да да препоруку за отварање преговора о приступању. Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) са Босном и Херцеговином је ступио на снагу у јуну. ССП са Косовом* је потписан у Октобру.

Иако су многе земље оствариле значајан напредак у многим областима током претходне године, изазови са којима се те земље суочавају су такви да ниједна од њих неће бити спремна да се придружи ЕУ за време мандата садашњег Комисије који истиче пред крај 2019. године. Све земље се суочавају са великим изазовима у погледу владавине права. Правосудни системи нису у довољној мери независни, ефикасни нити одговорни. Још увек је неопходно уложити озбиљне напоре у решавање питања организованог криминала и корупције.

Иако су основна права често умногоме садржана у законодавству, у пракси постоје многи недостаци. Обезбеђивање слободе изражавања је посебан изазов, уз негативан развој догађаја у једном броју земаља. Потребно је снажно наставити са реформом јавне управе како би се обезбедили неопходни административни капацитети и како би се решило

¹ Након одлуке владе Исланда, Исланд више не води преговоре о приступању.

* Ова ознака не доводи у питање ставове о статусу и у складу је са резолуцијом СБУН 1244/99 и Мишљењем МСП о проглашењу независности Косова.

питање високог нивоа политизације и недостатка транспарентности. Функционисање демократских институција такође захтева позорност. У погледу демократских трансформација, национални парламенти треба да буду у средишту процеса реформи у свакој од земаља обухваћеној процесом проширења како би се обезбедила демократска одговорност и инклузивност, што је подједнако важан предуслов за процес реформи. Постоји потреба да се још ближе сарађује са локалним актерима цивилног друштва како би реформе добиле своје упориште у читавом друштву.

Избегличка криза је снажно утицала на Западни Балкан и Турску. Сукоби као што су грађански ратови у Сирији и Ираку су проузроковали знатно повећање протока избеглица кроз Турску и Западни Балкан. Турска обезбеђује велику подршку за више од 2 милиона сиријских избеглица на својој територији. Земље Западног Балкана, нарочито Бивша Југословенска Република Македонија и Србија су се суочиле са приливом више од две стотине хиљада држављана трећих земаља који су прошли кроз ове земље од почетка године.

За суочавање са овом појавом потребно је неодложно успостављање појачане сарадње са ширим регионом како би се препознали људи којима је потребна заштита, обезбедила помоћ, осигурале спољне границе ЕУ и разоткриле криминалне мреже које се баве кријумчарењем људи. ЕУ обезбеђује значајну подршку у ту сврху. Поред тога, Комисија је предложила да се у списак сигурних земаља порекла укључе све земље обухваћене процесом проширења. Европски савет је у октобру поздравио Заједнички акциони план ЕУ и Турске за избеглице и управљање миграцијама као део свеобухватне агенде сарадње засноване на подели одговорности, узајамним обавезама и њиховом спровођењу. О одговору на актуелну избегличку кризу се разговарало на конференцији на високом нивоу о источномедитеранској и западнобалканској рути која је одржана 8. октобра у Луксембургу и на састанку од 25. октобра о западнобалканској мигрантској рути на којем су лидери Албаније, Аустрије, Бугарске, Хрватске, Бивше Југословенске Републике Македоније, Немачке, Грчке, Мађарске, Румуније, Србије и Словеније постигли сагласност о акционом плану од 17 тачака.

Већина земаља се такође суочава са великим изазовима у погледу економског управљања и конкурентности, уз ниске стопе инвестирања и високе стопе незапослености. Приходи су и даље веома ниски у поређењу са онима у ЕУ, а њихово приближавање онима у ЕУ је такође споро. Уз посебан изузетак Турске, привреда већине ових земаља је мала, са ограниченим извозом. Привредне реформе су од суштинског значаја за стварање нових радних места и раст, као и за повећање заинтересованости инвеститора. У овом саопштењу се посебна пажња посвећује регионалној сарадњи и унапређењу регионалног економског развоја и повезаности. Значајан напредак је остварен у овој области, првенствено кроз платформу „Берлинског процеса“ и „Западнобалканске шесторке“ која окупља шефове држава и влада из региона и јача власништво ових земаља над регионалном сарадњом.

Дугорочнија природа изазова са којима се суочавају земље обухваћене процесом проширења наглашава потребу да се изнова потврди снажна усмереност на начело „решавања основних питања на првом месту“ у процесу приступања. Остварује се напредак, нарочито увођењем законодавства и успостављањем неопходних административних структура. Међутим, у свим областима често недостаје делотворно спровођење. Комисија ће наставити да усмерава своје напоре ка обезбеђивању тога да приоритети земаља буду реформе у кључним областима владавине права, које обухватају и реформе правосуђа и решавање питања организованог криминала и корупције, основна права, укључујући слободу изражавања и борбу против дискриминације, првенствено ЛГБТИ заједнице и Рома, као и функционисање демократских институција што обухвата

и реформу јавне управе. Такође ће радити на подстицању економског развоја и јачању конкурентности. Ова усмереност на решавање основних питања повезаних са главним вредностима ЕУ представљаће основу политике проширења за време мандата ове Комисије.

Проширење се мора схватити као процес који подржава реформе и фундаменталне промене које су неопходне за испуњење обавеза које проистичу из чланства у ЕУ. Такве промене неизбежно захтевају време. Стога је још важније да се поново недвосмислено потврди европска перспектива земаља обухваћених процесом проширења. Уколико се изгледи за остваривање напретка на путу ка ЕУ сматрали реалним и уверљивим, смањиће се ризик да земље одустану од свог пута ка ЕУ, као и ризик од разочарања у тај процес или чак од неспровођења реформи или назадовања у њиховом спровођењу.

Проширење може бити корисно за ЕУ и партнерске земље само ако постоје истинске, одрживе реформе. Кроз тај процес земље ће постати потпуно спремне да се придруже ЕУ и имати могућност да искористе све погодности које чланство пружа и преузму обавезе које проистичу из њега.

Ова Комисија је ове године применила снажнији приступ свом оцењивању у годишњим извештајима. Поред извештавања о оствареном напретку, много већи акценат је стављен на стање у земљама и у којој су фази у погледу припремљености за преузимање обавеза које проистичу из чланства. Истовремено, извештаји садрже још јасније смернице о томе шта се од земаља очекује да ураде, како на краткорочном, тако и на дугорочном плану. Користе се усклађене оцене за процене како стања, тако и нивоа оствареног напретка, што повећава могућност поређења земаља. Нови стил извештавања обезбеђује већу транспарентност у процесу приступања. То би требало да омогући свим заинтересованим странама бољи увид у реформе. Овај нови приступ је нарочито примењен на један број пилот области које су директно повезане са фундаменталном реформом која је неопходна на путу ка ЕУ. Више детаља дато је у Анексу 2.

У земљама обухваћеним процесом проширења је потребно да организације цивилног друштва имају снажнију улогу, као и подстицајније и повољније окружење које подржава њихов развој. То је неопходно како би се повећала политичка одговорност и подстакло боље разумевање реформи везаних за придруживање. Да би се политички лидери подстакли да наставе са снажним спровођењем неопходних реформи, од суштинског је значаја да грађани разумеју користи које је ЕУ већ донела и може донети региону. Делотворно обавештавање о томе како функционише процес проширења и какав утицај има на животе грађана и даље је од суштинског значаја за обезбеђивање подршке јавности. То захтева заједничке напоре ЕУ и њених држава чланица, као и влада и цивилног друштва у земљама обухваћеним процесом проширења.

За земље Западног Балкана, јасна перспектива чланства у ЕУ је кључни фактор стабилности. Та перспектива подстиче напредак у испуњавању неопходних услова, укључујући и услове који се односе на процес стабилизације и придруживања. Добросуседски односи и инклузивна регионална сарадња су од суштинског значаја. Ангажованост како на билатералном, тако и на регионалном плану је на до сада невиђеном нивоу. Истовремено, неопходни су стални напори у решавању билатералних питања између земаља обухваћених процесом проширења и оних са државама чланицама, укључујући и решавање под покровитељством УН по потреби. То би требало да допринесе превазилажењу проблема наслеђених из прошлости, нарочито на Западном Балкану где је, упркос оствареном великом напретку, потребно још време да ране из недавних сукоба потпуно зарасту. Подржавање стабилности и просперитета на Западном Балкану није само инвестирање у будућност региона, већ је и у личном интересу ЕУ.

Када је реч о Турској, охрабрујући позитивни кораци постигнути у преговорима о решавању кипарског питања представљају значајну прилику за већу ангажованост у свим областима, укључујући и преговоре о приступању.

Како би подржала настојања да се спроведу реформе у свим земљама обухваћеним процесом проширења, Комисија има за циљ да у највећој мери искористи постојеће механизме и форуме, било кроз структуре Споразума о придруживању/Споразума о стабилизацији и придруживању, преговора о приступању или путем иницијатива посебних за сваку земљу које предводи Комисија, као што су дијалози на високом нивоу. Комисија ће такође наставити да обезбеђује одговарајуће усмерену финансијску подршку у оквиру Инструмента за претприступну помоћ (ИПА II) Кроз ИПА II, ЕУ је обезбедила 11,7 милијарди евра за период 2014–2020. године како би подржала земље обухваћене процесом проширења у њиховим припремама за приступање као и регионалну и прекограничну сарадњу. Из ИПА помоћи ће се такође финансирати мере за подстицање економског развоја и раста и за пружање помоћи земљама да се суоче са последицама актуелне избегличке кризе. Преглед финансијских средстава ЕУ која су дата земљама Западног Балкана и Турској за период 2007–2014. године као подршка Стратегији проширења, укључујући резултате и остварени утицај, доступан је на веб сајту Европске комисије.

II. ПОТВРДА УСРЕДРЕЂЕНОСТИ НА РЕШАВАЊЕ ОСНОВНИХ ПИТАЊА

Политика проширења је и даље усмерена на начело „решавања основних питања на првом месту” Суштинска питања владавине права, основних права, јачања демократских институција, укључујући реформу јавне управе, као и питања економског развоја и конкурентности и даље су кључни приоритети процеса проширења. Ова питања указују на значај који ЕУ придаје својим основним вредностима и приоритетима опште политике.

Основна политичка, економска и институционална питања су нераздвојива и узајамно оснажујућа. Владавина права и економски развој се могу схватити као две стране истог новчића. Јачање владавине права повећава правну сигурност, подстиче и штити инвестиције и значајно доприноси подршци економском развоју и конкурентности. С друге стране, привредне реформе и интеграција имају капацитете да стабилизују земље на дугорочном плану. Од суштинске је важности да просец проширења омогући овакве синергије, обезбеди снажнији подстицај привредним реформама како би државе које теже ка чланству уживале у користима функционалних тржишних економија са снажним владавином права пре него што се придруже, тиме доприносећи бољем функционисању Уније у целини.

Одговарајуће решавање основних питања је кључ за испуњавање критеријума за чланство из Копенхагена и Мадрида². То ће такође осигурати да и будуће и постојеће државе чланице буду у могућности да искористе погодности будућег проширења ЕУ.

Усмереност на решавање основних питања се огледа у посебним областима које су предмет појачаног извештавања у извештајима о појединачним земаљама. Додатни детаљи о тим областима (правосуђе, борба против корупције и организованог криминала, слобода изражавања, економски критеријуми, реформа јавне управе, јавне набавке, статистички подаци и финансијска контрола) су укључени у анекс.

² То се нарочито односи на неопходне административне капацитете за делотворно спровођење правних тековина ЕУ.

а. Владавина права

Владавина права је основна вредност на којој почива ЕУ и налази се у средишту процеса приступања. Земље које теже да се придруже Унији морају успоставити и подстицати још од ране фазе добро функционисање основних институција неопходних за обезбеђивање владавине права. Владавина права није само основно демократско начело, већ је кључна за стабилно пословно окружење, пружање правне сигурности привредним субјектима, подршку потрошачима и подстицање инвестиција, запошљавања и раста.

Јачање владавине права је и даље кључан изазов за већину земаља обухваћених процесом проширења, нарочито у смислу побољшања функционисања и независности правосуђа које се и даље подрива примерима селективне правде и вршењем политичких утицаја на рад судских органа. У борби против организованог криминала, изванредан успех који је постигнут у кривичном гоњењу појединаца није праћен разоткривањем криминалних мрежа и одузимањем имовине. Корупција је такође и даље широко распрострањена у свим земљама, и још увек се адекватно не кажњава, нарочито у случајевима корупције на високом нивоу. Остваривање даљег напретка у овим областима ће захтевати снажну политичку вољу, што ће довести до остваривања конкретних резултата.

Било је неких позитивних помака у протеклој години у области владавине права. Они се првенствено односе на успостављање правних оквира и институционалних структура. У Црној Гори је на пример, остварен добар напредак у овом погледу од отварања преговора. Сада је у потребно у потпуности обезбедити спровођење.

У протеклих дванаест месеци је било и неких озбиљних претњи по владавину права. У Турској је независност правосудног система урушена не само мешањем политике у појединачне случајеве и премештаје судских и полицијских званичника, већ и хапшењем или склањањем судија због пресуда које су донели. Случај прислушкивања у Бившој Југословенској Републици Македонији је такође разоткрио широко распрострањене нападе на владавину права, злоупотребе основних права и слабости демократског функционисања државе. Ова питања се хитно морају решити. Ови недостаци су се појавили упркос многим реформама владавине права и другим реформама које су спроведене како у смислу законодавства, тако и у смислу успостављања релевантних институционалних структура. Ови примери наглашавају колико је важно да земље обухваћене процесом проширења спроводе реформе у пракси, а не само на папиру.

Ово такође истиче колоко је важно стално придавати велику пажњу питањима владавине права у процесу приступања, а посебно примени новог приступа у преговорима о проширењу Поглављима 23 - Правосуђе и основна права и 24 - Правда, слобода и безбедност. Тај приступ, који је увела Комисија 2012. године, даје приоритет области владавине права, обезбеђујући да се ти приоритети решавају у што ранијој фази процеса приступања. То даје земљама доста времена да пре пре приступања унапреде евиденцију о оствареним конкретним резултатима који обезбеђују одрживост реформи. На пример, земље морају изградити поуздану евиденцију о резултатима оствареним у истрагама, кривичним гоњењима и правоснажним пресудама у случајевима организованог криминала и корупције, укључујући и ону на високом нивоу, уз изрицање адекватних казни и одузимање имовине.

Као што је то случај и са неким државама чланицама ЕУ, на овај регион је такође утицала појава страних терористичких бораца и све чешћа појава радикализма. Неколико стотина људи је отишло из овог региона како би се борили у областима на којима трају сукоби, као што су Сирија и Ирак. Потребна је свеобухватна стратегија која има политичку подршку за делотворно спречавање и радикализма и за супростављање радикализму, уз

блиску сарадњу са верским вођама и заједницама, социјалним радницима и медицинским радницима који раде директно са пацијентима, системом образовања и организацијама младих. Потребно је одлучније приступити решавању случајева говора мржње. Неопходно је да обавештајне службе и службе за спровођење закона имају посвећен приступ како би прекинуле терористичке активности и спречиле кретање терориста и проток илегалног оружја. Такође је неопходна кохерентна судска политика према извршиоцима кривичних дела.

б. Основна права

Основна права су суштина вредности ЕУ и кључни елемент у процесу приступања. Основна права су углавном садржана у законодавству земаља обухваћених процесом проширења, али је потребно још тога урадити како би се осигурало да се та права у потпуности примењују и у пракси.

Слобода изражавања и медија и даље представља посебан разлог за забринутост. У овој области је већ 2014. године примећено назадовање. Такав тренд се наставио и 2015. године. Било је непримерених политичких утицаја на рад јавних емитера на Западном Балкану, као и застрашивања новинара и ограниченог напретка у самоуређивању медија. Слобода изражавања је још више умањена у Турској, како променама законодавства, тако и у пракси захваљујући кривичним гоњењима због наводног вређања високоранжираних политичара, укључујући и председника, и високим новчаним казнама које су имале одвраћајући ефекат на слободно медијско извештавање. Комисија и даље сматра рад на слободи изражавања и медија у процесу приступања ЕУ једним од приоритета. Комисија је 4. новембра 2015. године одржала треће издање Speak-Up! конференције која је окупила кључне заинтересоване стране из медија, цивилног друштва и државних органа како би се бавили кључним изазовима и ојачали напоре у пружању подршке слободи изражавања у региону.

Постоји потреба за бољом заштитом мањина, нарочито Рома. Роми на Западном Балкану и у Турској су и даље жртве расизма, дискриминације и социјалног искључивања и већина Рома живи у великом сиромаштву, није им у довољној мери омогућен приступ здравственој заштити, образовању и обукама, становању и запошљавању.

Дискриминација и непријатељско расположење према рањивим групама, укључујући и на основу сексуалне оријентације или родног идентитета, и даље представља озбиљан разлог за забринутост. Потребно је применити приступ нулте толеранције према насиљу, застрашивању и говору мржње против ових и припадника других рањивих група. Неопходно је више радити на промовисању једнакости жена и мушкараца, укључујући решавање проблема насиља у породици, на унапређењу права детета и пружању подршке особама са инвалидитетом и олакшати приступ правди. Потребан је снажнији институционални оквир за заштиту основних права, посебно како би се унапредио рад омбудсмана и подржао рад невладиних организација (НВО) и бораца за људска права.

в. Економски развој и конкурентност

Постати држава чланица ЕУ не значи само поштовати правила и стандарде ЕУ; то такође подразумева да земља постане економски подобна за чланство како би сигурно могла да искористи све погодности приступања ЕУ, а истовремено да допринесе расту и просперитету привреде ЕУ.

И даље постоје значајни изазови у свим земљама обухваћеним процесом проширења у

погледу економске реформе, конкурентности, отварања нових радних места, фискалне консолидације и инклузивног раста. Иако су све земље обухваћене процесом проширења углавном одржале општу макроекономску стабилност и наставиле са скромним опоравком, све земље Западног Балкана се суочавају са великим структурним економским и социјалним изазовима, високим стопама незапослености и ниским нивоима прихода. Потребно је унапредити инфраструктуру и системе образовања. Недостатак примамљивих прилика за запослење у земљи, у једном броју земаља се одражава кроз значајан прилив дознака из иностранства. На Косову и у Босни и Херцеговини оне чине преко 11% и 12,6% БДП тим редоследом. Иако ове дознаке делимично ублажавају сталне трговинске дефиците и подстичу потрошњу, оне такође смањују подстицај на рад.

Правна извесност, функционалан независни правосудни систем који омогућава примену основних права, укључујући имовинска права, функционална јавна управа и једнообразна примена правила су такође предуслови за привлачење инвеститора и стимулисање привредног раста и отварања нових радних места. Слабости у области владавине права, у примени правила конкуренције, управљању јавним финансијама и честе промене дозвола и пореза повећавају ризик од корупције и негативно утичу на инвестициону климу. Западни Балкан се суочава са ниским нивоом индустријализације и продуктивности постојећих индустријских предузећа и слабостима у управљању индустријским сектором. Ти фактори објашњавају зашто су стране инвестиције на Западном Балкану и даље скромне; то спутава неопходно преношење примера најбољих пракси и знања, а самим тим и бржи раст продуктивности.

Најновији развој догађаја у привреди и пројекције обухватају:

- ⇒ Макроекономска стабилност је углавном одржана у земљама обухваћеним процесом проширења, али је фискална консолидација и даље изазов, уз висок јавни дуг у једном броју земаља.
- ⇒ Очекује се да би земље кандидати на Западном Балкану требало да имају раст у просеку за 2,5 % у 2015. години.
- ⇒ Повећана стопа раста међутим није довела до стварања већег броја радних места. Незапосленост је и даље велика, нарочито међу младима и женама и у просеку износи око 22% на Западном Балкану, али је много већа у Босни и Херцеговини, Косову и Бившој Југословенској Републици Македонији. Висока стопа сиромаштва и даље представља озбиљан разлог за забринутост.
- ⇒ ЕУ је главни трговински партнер земаља Западног Балкана и прима приближно око 60% извоза из тог региона. ЕУ је такође далеко највећи извор страних директних инвестиција.
- ⇒ У 2014. години, Турска је забележила стабилан раст од 2,9%, што је пад у односу на 4,2% претходне године. Нешто значајнији раст се предвиђа за 2015. годину. Турска лира је ослабила а дефицит текућег платног биланса се смањио са скоро 8% БДП 2014. године на испод 6% 2015. године, што је резултат нижег раста домаће тражње и нижих цена енергената. Недавни економски учинак у Турској илуструје како високи потенцијал њене привреде тако и сталне неравнотеже у њој.
- ⇒ ЕУ је и даље главни трговински партнер Турске са преко 40% њеног извоза који одлази у ЕУ. Турска је постала инвестициона база за европско пословање и све више се интегрише у ланац снабдевања и производње ЕУ. Око 60% страних директних инвестиција у Турској долази из ЕУ.

На основу искуства држава чланица ЕУ у европском семестру, Комисија јача своју подршку побољшању економског управљања и конкурентности у земљама обухваћеним процесом проширења. Ово би требало да помогне земљама обухваћеним процесом проширења да искористе потенцијал за одрживи раст и стварање нових радних места, да боље испланирају и распореде структурне реформе и на крају да испуне економске критеријуме. Ова подршка је посебно важна за земље Западног Балкана будући да се ни за једну од њих не сматра да има функционалну тржишну економију.

Почетком 2015. године све земље обухваћене процесом проширења су поднеле Програме економских реформи који су се односили и на средњорочни макроекономски оквир и оквир фискалне политике, као и, за земље Западног Балкана, на структурне реформе. На основу анализе ових програма и препорука у њима, коју је извршила Комисија, министри финансија из ЕУ и датих земаља су на заједничком састанку у мају 2015. године усвојили заједничке препоруке у вези са реформама које су потребне како би се подржао дугорочни раст и конкурентност. Ове препоруке су у потпуности узете у обзир при изради основних годишњих извештаја Комисије у којима се дају додатне смернице у вези са приоритетима реформи. Финансијска средства из ИПА фондова се такође усмеравају на бољи начин.

Од наредне године, Програми економских реформи ће бити представљени као јединствен интегрисан документ са већим фокусом на запошљавању и социјалним изазовима. Примена Програма економских реформи ће се наставити на годишњем нивоу.

Када је реч о Турској, ова земља и ЕУ деле заједничко интересовање за подстицање економске реформе, као и за размену искуства, усклађивање ставова у Г20 и продубљивање економске интеграције. Комисија је покренула свеобухватну процену утицаја која ће бити основа мандата преговора за модернизацију и проширење Царинске уније између ЕУ и Турске. Циљ је да се ојачају трговински односи тако да буду на сразмерном нивоу са стратешком важношћу односа између Турске и ЕУ и важношћу њихових економских размена. Покренуће се економски дијалог на високом нивоу између ЕУ и Турске, праћен пословним форумом ЕУ и Турске и водиће се дијалог о енергетици на високом нивоу.

Повећање конкурентности и увођење мера које подстичу стварање нових радних места у региону требало би да ублаже миграторни притисак земаља обухваћених процесом проширења према ЕУ. Слично ситуацији из прошлости, евентуална потреба за прелазним мерама као и природа тих мера и/или механизам заштите у сфери слободног кретања радника, решаваће се током приступних преговора о будућем проширењу, узимајући у обзир будуће процене утицаја.

г. Функционисање демократских институција и реформа јавне управе

Правилно функционисање и стабилност основних институција које гарантују демократију су питања чијем решавању и даље треба у потпуности приступити. Демократске институције су и даље слабе у једном броју земаља. Недостаје култура грађења компромиса, при чему је улога националних парламената слабије развијена. У периоду извештавања дошло је до бојкота рада парламента у Бившој Југословенској Републици Македонији, Албанији и у Црној Гори. На Косову и у Црној Гори, чланови опозиције су учествовали у инцидентима у којима је дошло до насиља усмереног против владе. Надзорна улога парламента се често подрива претераним коришћењем хитних поступака за доношење законодавства, слабим системом и поступцима које користе парламентани

одбори и недовољним консултовањем са заинтересованим странама, уз минималан допринос стручњака.

Иако је мањи број питања које треба решавати у погледу споровођења слободних и праведних избора као таквих, избори се често сматрају приликом за добијање политичке контроле над државним институцијама. Реформа јавне управе је кључ у овом погледу, као и професионализација и деполитизација државне службе.

Реформа јавне управе је заједно са владавином права и економским управљањем једно од међусобно повезаних питања од суштинског значаја за успех у политичким и економским реформама и изградњу основе за спровођење прописа и стандарда ЕУ.

За демократско управљање и одговорност је неопходно да државна управа добро функционише. Квалитет управе такође има директан утицај на способност владе да пружа јавне услуге, спречава корупцију и бори се против ње и да подстиче конкурентност и раст. Уграђивање меритократских начела у руковођење државном службом и обезбеђивање одговарајућих управних поступака су од суштинског значаја. У неким земљама је остварен напредак у току претходне године, али још доста тога треба урадити.

Земље такође треба да пронађу праву равнотежу између централне, регионлане и локалне власти тако да оне на најбољи начин дају подршку спровођењу реформи и пружању услуга грађанима. Улога регионалних и локалних власти у процесу приступања ЕУ и коначној примени правила ЕУ је такође од кључног значаја.

Грађани немају само право на добру управу, већ и да буду активно укључени у креирање политике. Треба још радити на јачању партиципаторне демократије и развоју дијалога између доносилаца одлука и заинтересованих страна. Оснажено цивилно друштво је најзначајнија компонента сваког демократског система. Оно јача политичку одговорност и социјалну кохезију, продубљујући разумевање и инклузивност реформи повезаних са процесом приступања и дајући подршку помирењу у друштвима која су подељена сукобима.

У неким случајевима, потребно је изградити подстицајније и повољније окружење које побољшава услове за политички дијалог и непристрасан допринос процесу доношења одлука, уз подршку квалитетних статистичких података које достављају независни национални заводи за статистику. Мора се обезбедити независност и делотворност кључних тела као што су институција Заштитника грађана и државне ревизорске институције, а њихове препоруке се морају на одговарајући начин спроводити.

III. РЕГИОНАЛНА САРАДЊА

a. Агенда за повезивање

Повезивање је у самом средишту напора које Комисија улаже у подстицање интеграција међу појединачним земљама и између тих земаља и ЕУ. Ти напори такође служе и за подстицање њихове европске перспективе. Унапређење повезаности захтева како улагања у унапређење саобраћајне и енергетске инфраструктуре, тако и у спровођење „меких” мера са циљем отварања тржишта, уклањања препрека интеграцијама и стварања транспарентног регулаторног окружења.

Унапређена повезаност земаља Западног Балкана и са ЕУ је кључни фактор за раст и

стварање нових радних места пошто она јача потпору конкурентности земаља. Она ће донети јасне користи грађанима у државама које теже ка чланству још пре њиховог приступања и створиће прилике за инвеститоре из ЕУ. Агенда за повезивање је блиско повезана са економским управљањем и Програмима економских реформи које припремају земље обухваћене процесом проширења. Поред тога, агенда за повезивање доприноси спајању региона, развоју добросуседских односа и подстицању мира и помирења.

Остварује се значајан напредак у контексту „Берлинског процеса” и платформе „Западнобалканске шесторке”, који подржава регионални приступ утврђивању реалних приоритета за кључне инфраструктурне пројекте инвестиције у циљу повезивања и подстиче неопходне реформе. Шефови држава и влада из региона и једног броја држава чланица су у Бечу у августу извршили процену напретка и постигли сагласност у вези са приоритетима за даљи развој инфраструктуре.

У области **транспорта**, Бечки самит се надовезао на споразум постигнут између земаља Западног Балкана у априлу 2015. године о кључној транспортној мрежи, а у јуну 2015. године о проширењу три кључна коридора трансевропских транспортних мрежа на Западни Балкан. Те земље су идентификовале приоритетне пројекте дуж секција тих коридора који треба да се спроведу до 2020. године. Како би обезбедиле одрживост и постигле краткорочне резултате, те земље су се усагласиле да пре наредног самита у Паризу спроведу један број „меких” мера, као што су усклађивање и поједностављење процедура на граничним прелазима, безбедност саобраћаја на путевима и планови за одржавање. То ће бити подржано и закључивањем Уговора о Транспортној заједници који ће подстаћи интеграцију тржишта и инфраструктуре копненог транспорта и помагати земљама Западног Балкана у спровођењу стандарда ЕУ у области копненог транспорта.

Одабрани су и приоритетни пројекти од већ постојећих 35 Пројеката од интереса за **Енергетску** заједницу (*PECI*), првенствено интерконективни далеководи. Поред тога, ове земље су се договориле са предузму кораке са циљем успостављања тржишта електричне енергије. Мере које ће омогућити постизање резултата такође у кратком временском периоду подразумевају обезбеђивање пуног поштовања постојећих правних захтева из Уговора о Енергетској заједници, укључујући у области раздвајања, приступа за треће стране и јачања регулаторне независности.

У погледу климатских промена, државе које теже ка чланству ће морати да спроведу значајне реформе у складу са Оквиром ЕУ за климатску и енергетску политику до 2030. године и да спроведу своје међународне обавезе у вези са климом.

Одабрани инвестициони пројекти ће захтевати знатна финансијска средства и суфинансирање укључујући и кроз Инвестициони оквир за Западни Балкан како би се подржале инвестиције које поспешују стварање радних места и раст и подстичу повезивање у региону. Јача се координација са међународним финансијским институцијама (МФИ). Земље Западног Балкана су основале националне одборе за инвестиције који су израдили нацрте јединствених прегледа приоритетних пројеката који ће морати да постану поуздани механизми планирања и утврђивања приоритета и који ће обезбедити да земље имају довољно буџетских средстава и фискалног простора да преузму неопходно финансирање кредита како би се сви пројекти спровели на време.

Млади и образовање су још један кључни приоритет. Комисија поздравља споразум о „Позитивној агенди за младе на Западном Балкану” и сагласност постигнуту на Западнобалканској платформи за образовање и обуке о једанаест регионалних пројеката са циљем пружања подршке реформама и повећању капацитета. Иницијативе из програма

Еразмус + ће се додатно промовисати, укључујући посебан Омладински прозор, као и предузетништво. Комисија такође подржава рад Регионалног савета за сарадњу који обавља са земљама на узајамном признавању диплома, што ће унапредити мобилност региона и учинити тржишта рада ефикаснијим.

Даља **интеграција тржишта** је још један приоритет за регион. Захваљујући Споразуму о слободној трговини у централној Европи (ЦЕФТА), укинуте су тарифе и квоте за пољопривредне и индустријске производе. Ограничени трговински токови унутар региона су углавном последица неконкурентних предузећа. Земље су утврдиле посебне мере за кокурентност у програмима економских реформи које су поднеле Европској комисији у јануару 2015. године. Такође ће бити важно утврдити праву комбинацију подстицаја за пословни сектор, избегавајући наносе штете пореској конкуренцији. Комисија ће спровести упоредну студију подстицаја за пословни сектор.

У области **информационе и комуникационе технологије (ИКТ)** и електронске комуникације, јединствено дигитално тржиште ЕУ треба да представља модел за земље обухваћене процесом проширења како би обезбедиле бољи приступ потрошача и предузећа дигиталним производима и услугама; како би створиле праве и једнаке услове за развој дигиталних мрежа и иновативних услуга; и како би у највећој могућој мери искористиле потенцијал за раст дигиталне економије. Савет за регионалну сарадњу и дате земље, у оквиру иницијативе „Електронска Југоисточна Европа”, већ су почели да раде на успостављању конкретне сарадње у овој области, као што је успостављање зоне без роминга на Западном Балкану.

Комисија у потпуности подржава рад Процеса сарадње у Југоисточној Европи (ПСуЈИЕ) и Савета за регионалну сарадњу, укључујући и Регионалну стратегију 2020 и њено истицање подршке економској сарадњи и развоју у региону. Комисија поздравља интензивирање рада иницијативе Западнобалканске шесторке, која је такође подржала усредсређеност на повезивање у оквиру Берлинског процеса.

Комисија ће наставити да подржава рад у овим областима и да разматра нове области сарадње са земљама Западног Балкана. То ће обухватити најбоље праксе ЕУ за утврђивање регионалних приоритета као што је Стратегија паметне специјализације, које могу подстаћи додате инвестиције у истраживање и иновације и стручно образовање и усавршавање.

б. Добросуседски односи и регионална сарадња

Добросуседски односи и регионална сарадња кључни су елементи Процеса стабилизације и придруживања и процеса проширења, који настављају да покрећу трансформације и учвршћују стабилност у земљама Југоисточне Европе које теже ка чланству у ЕУ. Интензивирани су контакти и сарадња на билатералном и регионалном нивоу, а такође и у осетљивим областима као што су ратни злочини, повратак избеглица, организовани криминал и п сарадња полиције. Добросуседски односи се такође и даље оснажују кроз разне иницијативе за регионалну сарадњу. Регионални контакти на нивоу председника влада и министара су све учесталији. Важно је да су ове иницијативе комплементарне, инклузивне, власништво региона и под његовим вођством. У августу су потписани гранични споразуми између Црне Горе и Босне и Херцеговине и Црне Горе и Косова. Регионална сарадња у погледу питања животне средине треба да се настави посвећујући посебну пажњу превенцији поплава и водама (прекогранични речни сливови), загађењу ваздуха и заштити природе (прекограничне заштићене области).

Такође, потребно је уложити додатне напоре за превазилажење **билатералних спорова** међу земљама обухваћеним процесом проширења и са државама чланицама. Многа нерешена питања и даље оптерећују билатералне односе у региону, посебно она који проистичу из распада бивше Југославије као што су међуетнички и статусни спорови, положај мањина, одговорност за ратне злочине, расељена лица, нестала лица и демаркација граница. Помирење и одговорно политичко вођство су кључни за подстицање стабилности и подршку стварању окружења у Југоисточној Европи које погодује превазилажењу проблема наслеђених из прошлости, чиме се смањује ризик да се отворена билатерална питања политички инструментализују или да дође до нових спорова. Потребно је да се у региону обезбеди већа подршка напорима који се улажу у помирење, као што су они у оквиру иницијативе за откривање истине и за помирење Коалиције за РЕКОМ (Регионална комисија за утврђивање чињеница о ратним злочинима).

Билатералне спорове треба да решавају стране на које се они односе у што ранијој фази и они не треба да задржавају процес приступања, који би требало да се заснива на установљеном условљавању. Комисија позива стране да уложе све напоре у решавање нерешених спорова у складу са утврђеним начелима и средствима, укључујући, по потреби, упућивање спорних питања Међународном суду правде или другим постојећим или *ad hoc* телима за решавање спорова. Позитивна атмосфера на самиту у Бечу у августу - када су лидери земаља Западног Балкана потписали споразум којим су се обавезали да неће блокирати наредак једни других ка чланству у ЕУ и да ће користити међународну арбитражу када год дате стране у спору не могу да реше одређена билатерална питања - пожељна је и треба је даље развијати.

Остварен је значајан напредак у процесу нормализације односа између Србије и Косова, уз додатне суштинске споразуме који су потписани у августу. Потребно је да се настави са тим процесом и сви споразуми (укључујући Споразум из Брисела³) се морају спроводити. ЕУ је унела захтев за нормализацију односа у оквиру преговора за приступање са Србијом, и у СПП са Косовом. Када је реч о Бившој Југословенској Републици Македонији, одржавање добросуседских односа је и даље од суштинског значаја, укључујући и обострано прихватљиво решење за питање назива о коме се преговарало, под окриљем УН, које се мора пронаћи без даљег одлагања.

Комисија ће наставити да пружа политичку подршку свим датим земљама како би пронашле решења за билатерална питања што је пре могуће и наставиће активно да подржава напоре за проналажење решења на другим форумима.

Комисија поздравља подршку **Турске** наставку разговора под окриљем УН о проналажењу решења за Кипар. Сада је важно да се што пре оствари напредак у тим разговорима. У складу са поновљеним ставовима Савета и Комисије из претходних година, Турска сада мора хитно да испуни своје обавезе пуног спровођења Допунског протокола и оствари напредак у нормализацији односа са Републиком Кипар. То би могло да створи нови замах у процесу приступања. Комисија такођа позива да се избегава свака претња, извор несугласица или активности које штете добросуседским односима и мирном решавању спорова. Комисија наглашава сва суверена права држава чланица ЕУ. То подразумева, између осталог, право на склапање билатералних споразума и истраживање и експлоатацију природних ресурса у складу са правним тековинама ЕУ и међународним правом, укључујући и Конвенцију УН о праву мора.

³ „Први споразум о принципима нормализације односа” из априла 2013. године

IV. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ

На основу претходне анализе и процена изнетих у скраћеном прегледу о земљама датом у анексу, Комисија износи следеће **закључке** и даје **препоруке**:

I

1. Политика проширења ЕУ представља инвестицију у **мир, безбедност и стабилност** у Европи. Она пружа више економских и трговинских могућности које су на обострану корист и ЕУ и држава које теже да постану чланице.
2. Земље обухваћене процесом проширења морају испуњавати добро утврђене критеријуме како би се придружиле ЕУ. Ригорозан процес приступања, заснован на строгом али праведном **условљавању и начелу сопствених заслуга**, од кључног је значаја за кредибилитет политике проширења, за пружање подстицаја земљама обухваћеним процесом проширења да следе далекосежне реформе и за обезбеђивање подршке грађана ЕУ.
3. Изазови са којима се суочавају земље обухваћене процесом проширења су такви да ниједна од њих неће бити спремна да се придружи ЕУ за време мандата садашње Комисије. То наглашава потребу да се изнова потврди снажна усмереност на начело **„решавања основних питања на првом месту“** у процесу приступања, које ће бити **суштина политике проширења** за време ове Комисије.
4. Сходно томе, Комисија ће наставити да усмерава своје напоре ка обезбеђивању тога да приоритети земаља буду реформе у областима **владавине права**, укључујући и реформе правосуђа и борбу против организованог криминала и корупције, **основних права**, укључујући слободу изражавања и борбу против дискриминације, првенствено ЛГБТИ заједнице и Рома, као и у области функционисања демократских институција што обухвата и **реформу јавне управе**. Такође ће радити на подстицању **економског развоја** и јачању конкурентности.
5. **Основна питања су и нераздвојива и узајамно оснажујућа**. Јачање владавине права повећава правну сигурност, подстиче и штити инвестиције и значајно доприноси подстицању економског развоја и конкурентности. Од суштинске је важности да процес проширења омогући овакве синергије, обезбеди снажнији подстицај привредним реформама како би државе које теже чланству уживале у користима функционалних тржишних привреда уз владавину права пре него што се придруже и допринеле бољем функционисању Уније у целини.
6. **Избегличка криза** је снажно утицала на Западни Балкан и Турску, а нарочито Турска игра кључну улогу у пружању хуманитарне помоћи избеглицама. За суочавање са овом појавом потребно је неодложно успостављање интензивније сарадње са ширим регионом како би се препознали људи којима је потребна заштита, обезбедила помоћ, осигурале спољне границе ЕУ и разоткриле криминалне мреже које се баве кријумчарењем људи. ЕУ обезбеђује значајну подршку у ту сврху. Такође, Комисија је предложила да се у списак сигурних трећих земаља укључе све земље обухваћене процесом проширења.
7. За земље Западног Балкана, јасна перспектива чланства у ЕУ је кључни фактор стабилности у региону у коме је неопходно стално радити на превазилажењу наслеђа из прошлости и подстицању помирења. **Добросуседски односи и регионална сарадња** су кључни елементи за Процес стабилизације и придруживања и током протекле године је остварен добар напредак у том погледу.

8. Комисија снажно подржава **агенду за повезивање**, у погледу које је остварен значајан напредак на Самиту у Бечу одржаном у августу. Постигнута је сагласност о кључној транспортној мрежи и кључни транспортни и енергетски пројекти ће се сада спровести. Комисија ће наставити да даје подршку овом процесу, укључујући и значајна финансијска средства у оквиру Инструмента за претприступну помоћ.
9. Овим саопштењем се утврђује **свеобухватна средњорочна стратегија за политику проширења ЕУ**. Комисија ће наставити да усваја годишња саопштења како би извршила процену напретка, донела закључке и препоруке о тематским питањима или питањима датих земаља и предложила усклађивање са општом стратегијом, по потреби.
10. Комисија је увела нови, ојачани приступ процењивању које примењује у својим **годишњим извештајима о напретку земље**, као пилот пројекат у једном броју кључних области реформе. Поред извештавања о оствареном напретку, много већи акценат је стављен на стварни ниво припремљености за преузимање обавеза из чланства и давање јасних смерница земљама у вези са питањима реформи. Тиме ће се повећати транспарентност, олакшати боља контрола процеса реформи од стране свих актера, укључујући и цивилно друштво, за које се мора изградити подстицајније окружење. Усаглашеније процене ће такође повећати упоредивост између земаља.

II.

11. **Црна Гора:** Остварен је помак у преговорима ЕУ о приступању са Црном Гором. Унапређен је законодавни оквир за владавину права и успостављају се нове институције. Сада је за целокупан процес преговора од суштинског значаја да цео систем владавине права у Црној Гори донесе резултате, посебно да се остваре мерљиви резултати у борби против корупције и организованог криминала. Напредак у испуњавању прелазних мерила из поглавља о владавини права и релевантних идентификованих недостатака, приказан кроз опиљиве резултате, утицаће на темпо целокупних преговора о приступању. Све политичке партије треба да покажу одговорност и поново се укључе у конструктиван дијалог, при чему је скупштина кључни форум за политичку расправу. Црна Гора такође мора да обезбеди пуно поштовање новог изборног законодавства. Црна Гора треба да смањи свој јавни дуг и да унапреди конкурентност за индустријске и пољопривредне производе.
12. **Србија:** Србија је предузела главне кораке који треба да доведу до отварања првих поглавља у преговорима о приступању са ЕУ. Она је завршила израду свеобухватних акционих планова у области владавине права. Она је такође постигла неколико кључних споразума са Косовом који представљају важну прекретницу у процесу нормализације односа. Општи темпо преговора ће нарочито зависити од одрживог напретка који се оствари у ове две области. Комисија са задовољством ишчекује отварање првих преговарачких поглавља на међувладиној конференцији (МВК) ове године. У области владавине права, реформа правосуђа и борба против корупције и организованог криминала ће бити кључна питања. Процес економских реформи мора да се настави, са посебним нагласком на реструктурирању предузећа у државном власништву и јавних комуналних предузећа. Све већа конструктивна и водећа улога Србије у региону је кључна за унапређење регионалних веза и стабилности. Србија је озбиљно погођена избегличком кризом и изборила се са приливом више од две стотине хиљада држављана трећих земаља који су прошли преко њене територије од почетка године.

13. **Бивша Југословенска Република Македонија**: Процес приступања ЕУ Бивше Југословенске Републике Македоније и даље је у застоју. Оно што је откривено у случају прислушкивања је потврдило озбиљне раније разлоге за забринутост Комисије и других у вези са уплитањем политике у правосуђе и медије, све већом политизацијом државних институција и спровођењем избора. Истовремено, ова земља одржава висок степен усаглашености са правним тековинама у односу на то где се налази у процесу приступања. Политички актери сада треба у потпуности да се усредсреде на спровођење „хитних приоритета реформи” које је утврдила Комисија и на превазилажење политичке кризе. Буџет треба да буде више усмерен на раст и запошљавање, а истовремено је потребно унапредити његову изразу, транспарентност и спровођење. Од суштинске је важности направити одлучне кораке ка решавању „спора око имена”. Бивша Југословенска Република Македонија је озбиљно погођена избегличком кризом и изборила се са приливом више од две стотине хиљада држављана трећих земаља који су прошли преко њене територије од почетка године.

С обзиром на до сада остварен напредак у спровођењу политичког договора из јуна/јула, Комисија је спремна да прошири своје препоруке на отварање преговора о приступању са Бившом Југословенском Републиком Македонијом.

То ће међутим бити условљено сталним спровођењем политичког договора из јуна/јула и остваривањем значајног напретка у спровођењу хитних приоритета реформи. Ово питање ће се поново разматрати након избора.

14. **Албанија**: Албанија је остварила стабилан помак у решавању кључних приоритета за отварање преговора о приступању, нарочито у реформи јавне управе и у припремама за темељну реформу правосудног система. Сада је потребно усвајање пакета за реформу правосуђа, као и остваривање додатног напретка у постизању солидних мерљивих резултата у проактивним истрагама, кривичном гоњењу и правоснажним пресудама на свим нивоима у борби против корупције и организованог криминала. Усвајање прописа о искључењу извршилаца кривичних дела из парламента би ојачало поверење грађана у своје политичке представнике и јавне институције. Конструктиван међустранички политички дијалог се мора обезбедити како би се постигла одрживост процеса реформи. Неопходно је уложити додатне напоре у одржавање фискалне консолидације, унапређење пословног окружења и решавање питања сиве економије.

15. **Босна и Херцеговина**: Босна и Херцеговина се вратила на ону путању реформи која је неопходна за остваривање напретка у процесу европских интеграција. Остваривање значајног напретка у спровођењу Агенде реформи која је у јулу усвојена консензусом неопходно је да би ЕУ размотрила захтев Босне и Херцеговине за чланство у ЕУ. Обавезе које су написане на папиру сада треба да се спроведу у дело усвајањем и спровођењем неопходних реформи, нарочито у области владавине права, укључујући борбу против корупције и организованог криминала, као и спровођењем друштвених и економских реформи. Како би решила питање високе стопе незапослености и ниске стопе учешћа, земља треба да смањи велику нефлексибилност тржишта рада, укључујући смањење пореског оптерећења зарада. Структуриран дијалог о правосуђу треба да буде инструмент за решавање преосталих недостатака у правосуђу Босне и Херцеговине. Јачање државне управе, унапређење сарадње на свим нивоима и успостављање делотворног координационог механизма за питања која се односе на ЕУ такође ће бити неопходно како би земља могла да се суочи са изазовима који јој предстоје на путу ка ЕУ. Измена Споразума о стабилизацији и придруживању која ће узети у обзир приступање Хрватске Европској унији мора хитно да се финализује.

16. **Косово:** Комисија поздравља потписивање Споразума о стабилизацији и придруживању који обезбеђује свеобухватан оквир за успостављање ближих политичких и економских односа између ЕУ и Косова. Одлука Косова да успостави специјализована већа како би се спроводила суђења за озбиљне злочине почињене у контексту сукоба на Косову представља значајан корак напред. Такође је постигло кључне споразуме са Србијом који представљају важну прекретницу у процесу нормализације односа. Косово треба да задржи тај позитиван замах, укључујући решавање бројних изазова које предстојеће реформе носе у будућности, нарочито у области владавине права у борби против организованог криминала и корупције. Постоји потреба да влада и скупштина хитно обезбеде именоване чланова одбора многих независних институција и регулаторних тела, без даљег одлагања, а на основу њихових заслуга. Комисија поздравља помак који је остварен у испуњавању захтева за процес визне либерализације. Косово је предузело неке делотворне краткорочне мере како би спречило илегалне миграције ка ЕУ. Скупштини треба да буде омогућено да води слободне и отворене расправе о свим питањима која имају утицај на Косово, у складу са демократским поступцима. Опструкција рада скупштине и насиље у политичке сврхе су неприхватљиви.

17. **Турска:** Турска је кључни партнер за Европску унију. Током протекле године, ЕУ и Турска су наставиле да унапређују сарадњу у кључним областима од заједничког интереса. Турска се суочава са озбиљним спољнополитичким и безбедносним изазовима, укључујући све већу опасност од тероризма. Турска је такође водећа у решавању велике избегличке кризе и обезбеђује велику подршку за више од 2 милиона сиријских избеглица на својој територији. Интензиван политички дијалог, сарадња и партнерство између ЕУ и Турске су од суштинског значаја. Европски савет је поздравио Заједнички акциони план за избеглице и управљање миграцијама као део свеобухватне агенде сарадње засноване на подели одговорности, узајамним обавезама и њиховом спровођењу. ЕУ и њене државе чланице су изразиле спремност да појачају сарадњу са Турском и да знатно унапреде њихову политичку и финансијску ангажованост унутар успостављеног оквира. Успешно спровођење Заједничког акционог плана ће допринети убрзању испуњавања циљева из мапе пута за визну либерализацију за све државе чланице учеснице и пуном спровођењу споразума о реадмисији. Остварени напредак ће бити процењен на пролеће 2016. године, до када ће Комисија објавити други извештај о спровођењу визног режима.

Напредак Турске у спровођењу реформи је међутим успорен услед поновљених избора и политичких супротстављања. Велики недостаци су утицали на правосуђе. Ситуација у погледу слободе изражавања и слободе окупљања је наставила да се погоршава. Процес решавања курдског питања је заустављен. У погледу усаглашености са правним тековинама ЕУ у ширем смислу, Турска је постигла добар ниво припремљености у многим областима. Турска је функционална тржишна привреда са умереним растом, али и даље треба да реши проблем макроекономских неуравнотежености и да спроведе додатне структурне реформе. ЕУ и Турска су интензивирале свој рад на подизању нивоа својих заједничких економских и трговинских односа, укључујући усвајање начела модернизације и проширења Царинске уније и унапређење политичког дијалога у сектору енергетике.

ЕУ је спремна да поново ради са Турском на широком спектру питања на нашој заједничкој агенди. Турска мора поново да оживи реформе у областима владавине права и основних права. Неопходно је да се без одлагања поново започну мировни преговори. Комисија са нестрпљењем ишчекује да ради на овим кључним приоритетима са новом владом после избора 1. новембра.

Европски савет је такође закључио да је потребно поново подстаћи процес приступања са циљем остваривања напретка у преговорима у складу са преговарачким оквиром и релевантним закључцима Савета. Комисија је предложила отварање Поглавља 17 и позива Савет да одржи међувладину конференцију до краја 2015. године. Ажурирани извештај о скринингу за Поглавље 31 је поднет у децембру 2013. године. Комисија ће преиспитати напредак остварен у другим поглављима и планира да поднесе ажуриране припремне документе за Поглавља 15, 23, 24 и 26 до пролећа 2016. године. Тада се у Савету може започети са расправама о свим овим поглављима, не доводећи у питање став држава чланица. Поновно започињање припрема, нарочито за отварање поглавља 23 и 24, пружиће Турској свеобухватни путоказ за реформе у кључним областима владавине права и основних права.

У складу са поновљеним ставовима Савета и Комисије из претходних година, Турска сада мора хитно да испуни своје обавезе у смислу пуног спровођења Допунског протокола и да оствари напредак у нормализацији односа са Републиком Кипар. Комисија поздравља наставак разговора под окриљем УН о проналажењу решења за Кипар. Сада је важно да се што пре оствари напредак у тим разговорима. Од кључног је значаја да Турска у конкретном смислу буде посвећена и да допринесе постизању свеобухватног решења. ЕУ је објавила своју спремност да прихвати услове договора у складу са начелима на којима се Унија заснива.

V. АНЕКСИ

1. Кратки прегледи налаза из извештаја за земље
2. Промене у годишњим извештајима за земље
3. Кључни статистички подаци

АНЕКС 1 - САЖЕЦИ НАЛАЗА ИЗ ИЗВЕШТАЈА ЗА ЗЕМЉЕ

Црна Гора

Када је реч о **политичким критеријумима** потребно је у потпуности спровести ново изборно законодавство донето 2014. године, укључујући електронску идентификацију бирача. Није било политичког наставка наводне злоупотребе јавних средстава за страначке политичке сврхе („афера аудио снимака”).

Неке опозиционе странке су ступиле у бојкот скупштине у септембру. Такође је организован низ протеста испред скупштине. То је на крају довело до сукоба између полиције и демонстраната, што је резултирало повредама и штетом на имовини. Очекује се да ће сви случајеви насиља и наводи о прекомерној употреби силе у току ових догађаја бити прописно испитани. Истовремено, све политичке странке би требало да се поново укључе у конструктиван политички дијалог у скупштини.

Известан напредак је остварен у побољшању сарадње између владе и организација цивилног друштва, посебно у погледу учешћа тих организација у процесу приступања у ком цивилно друштво и даље игра активну улогу. Потребно је створити услове погодне за добровољни рад, грађански активизам и социјално предузетништво.

У погледу реформе државне управе, Црна Гора је умерено припремљена. Међутим, њени резултати у обезбеђивању запошљавања на основу заслуга и борби против политизације су неуједначени; требало би их обезбедити на свим нивоима, укључујући високе положаје. У области управљања јавним финансијама, Црна Гора треба да усклади своје рачуноводствене стандарде са међународним стандардима, да успостави чврст оквир унутрашње контроле и побољша поштовање закона.

Правосудни систем је умерено припремљен. Предузети су важни кораци за усаглашавање правног оквира са европским стандардима уз повећање професионалности и независности. Нагласак би сада требало да буде на спровођењу. У 2014. години број заосталих нерешених предмета није значајно смањен. Етички кодекси за судије и тужиоце су усклађени са релевантним европским и међународним стандардима. Постоји стратегија реформе правосуђа (2014-2018) и пратећи акциони план. Сада је потребно пуно спровођење новог система запошљавања, професионалне процене и унапређења.

Када је реч о борби против корупције, Црна Гора је постигла изванредан ниво припремљености. Међутим, постигнути резултати у погледу делотворне истраге, гоњења и правоснажних пресуда у случајевима корупције, нарочито у погледу корупције на високом нивоу, и даље су ограничени. У борби против организованог криминала земља има изванредан ниво припремљености. Потребни су даљи напори нарочито ради испитивања ширих криминалних мрежа и борбе против прања новца.

Даљи напредак у преговорима о приступању уопште ће, такође, зависити од напретка владавине права: напредак владавине права ће такође, морати да се докаже и процени на основу поузданих постигнутих резултата у борби против корупције и организованог криминала.

Правни оквир за заштиту људских права је углавном у складу са европским стандардима, али и даље постоје проблеми у спровођењу. Црна Гора је постигла изванредан ниво припремљености у области слободе изражавања. Међутим, и даље

постоје разлози за забринутост: било је случајева напада на медијске раднике и имовину током периода извештавања, иако мање него претходних година. Остаје да се реше неки случајеви насиља против медија, укључујући најозбиљнији случај, а то је убиство једног главног уредника 2004. године. Недостатак чврстих професионалних и етичких стандарда, заједно са недостатком ефикасног самоуређивања, не унапређује слободу медија. Црна Гора је наставила да игра конструктивну улогу у регионалној сарадњи и направила је значајне кораке у проналажењу обострано прихватљивих решења за билатерална питања са суседима, укључујући потписивање граничних споразума са Босном и Херцеговином и Косовом у августу.

Када је реч о **економским критеријумима**, Црна Гора је умерено припремљена у погледу развоја функционалне тржишне привреде. Известан напредак је постигнут у остваривању фискалне консолидације и побољшању пословног окружења. Привреда се 2013. године опоравила од двоструке рецесије 2009. и 2012. године. Након благог успоравања 2014. године, привредни раст опет узима маха подстакнут инвестицијама. Иако ће изградња аутопута Бар-Бољаре, заједно са другим инвестицијама у енергетици, транспорту и туризму, подржати привредни раст, постоји ризик да ће цена аутопута представљати изазов за фискалну одрживост. Црна Гора би требало да уложи напоре да смањи свој јавни дуг. Банке се суочавају са стално високим нивоом *NPL*-а, са проблемима наплате потраживања и ниском профитабилношћу због малог тржишта, што је резултирало оскудним и скупим кредитима. Упркос малом побољшању, перформансе тржишта рада су и даље незадовољавајуће уз стално високу стопу незапослености која је тренутно 18%.

Црна Гора је умерено припремљена у погледу капацитета да се избори са притиском конкуренције и тржишним снагама у Унији. Међутим, у погледу индустријских и пољопривредних производа, Црна Гора и даље трпи због ниске конкурентности коју би требало побољшати. И даље су потребне озбиљне реформе да би се ојачала физичка инфраструктура земље и људски капитал, као и да би се обезбедило предвидиво и подстицајно регулаторно окружење.

У погледу **способности да преузме обавезе чланства**, Црна Гора је умерено припремљена за већину поглавља *правних тековина* иако ниво усаглашености варира. Што се тиче јавних набавки, Црна Гора је умерено припремљена. Потребно је урадити више да би се спречила појава корупције током циклуса набавке. У области финансијске контроле, Црна Гора је такође умерено припремљена, али потребни су значајни напори за спровођење јавне унутрашње финансијске контроле (ЈУФК) на свим нивоима државне управе и у предузећима у државном власништву. У области статистичких података, Црна Гора је постигла известан ниво припремљености: потребни су значајни напори, посебно како би се обезбедила усаглашеност макроекономске и пословне статистике са стандардима ЕУ.

Црна Гора је у раној фази припремљености, између осталог, у области животне средине и климатских промена. Усклађивање са *правним тековинама* и јачање административног капацитета остаје значајан изазов за Црну Гору.

Србија

У погледу **политичких критеријума**, заинтересоване стране, укључујући цивилно друштво, су у све већој мери укључиване у процес приступања. Иако се сарадња између власти и независних регулаторних тела и Заштитника грађана недавно повећала, требало би је додатно унапредити. Потребно је смањити примену хитних поступака у

Народној скупштини. За усклађивање са стандардима ЕУ у неким областима биће неопходне уставне реформе.

Србија је умерено припремљена у области реформе државне управе. Добар напредак је остварен усвајањем свеобухватног акционог плана. Србија треба да остане посвећена и да спроводи циљеве својих реформи. Снажна политичка воља је и даље најважнија за професионализацију и деполитизацију управе, као и за повећање транспарентности поступака запошљавања и отпуштања, нарочито за радна места вишег руководства.

Правосудни систем је постигао изванредан ниво припремљености. У мају су усвојена нова правила за оцењивање рада судија и тужилаца. Већина председника судова је именована на сталне судијске функције. Треба предузети даље кораке како би се решило питање политичког утицаја. Квалитет и ефикасност правосуђа и приступ правди су ометени неједнаком дистрибуцијом обима посла, оптерећујућим бројем заосталих предмета и недостатком система бесплатне правне помоћи.

Србија је остварила изванредан ниво припремљености у превенцији и борби против корупције која је и даље распрострањена. Напори који се улажу у борби против корупције тек треба да дају значајне резултате. Институционална структура још увек не функционише као поуздан механизам одвраћања. Неопходна је евиденција о делотворним истрагама, кривичном гоњењу и пресудама у случајевима корупције, укључујући и оне на високом нивоу.

Србија је остварила изванредан ниво припремљености у погледу борбе против организованог криминала. Нове хемијске лабораторије за анализу ДНК и дрога су почеле са радом. Ова земља активно доприноси међународној и регионалној сарадњи. Србија је усвојила стратегије за борбу против прања новца и финансирања тероризма, као и стратегију финансијских истрага, али још увек недостаје свеобухватни стратешки приказ ситуације у области организованог криминала на њеној територији. Потребно је успоставити поуздану евиденцију у области борбе против организованог криминала.

Постоји правни и институционални оквир за поштовање основних права. Неопходно је обезбедити његово доследно спровођење у целој земљи, укључујући и у погледу заштите мањина. Потребно је урадити више како би се обезбедили услови за потпуно остваривање слободе медија и слободе изражавања, у чему је Србија постигла изванредан ниво припремљености. Потребно је уложити даље континуиране напоре за побољшање статуса Рома и избеглица и расељених лица. Власти су предузеле кораке за јачање заштите права лезбијских, геј, бисексуалних, трансродних и интерсексуалних особа (ЛГБТИ) и поново су омогућиле организовање Параде поноса у Београду. Међутим, још увек је неопходна развијенија култура поштовања ЛГБТИ особа.

Србија је конструктивно учествовала у регионалним иницијативама и радила на унапређењу својих билатералних односа у духу помирења и добросуседских односа. Посета председника Владе Сребреници у јулу поводом обележавања годишњице геноцида је послала позитивну поруку.

У погледу **нормализације односа са Косовом**, Србија остаје посвећена спровођењу „Првог споразума о принципима нормализације односа” из априла 2013. године и других споразума постигнутих током дијалога уз посредовање ЕУ. У августу су закључени кључни споразуми о енергетици, телекомуникацијама, успостављању Асоцијације/Заједнице општина са српском већином, као и о мосту у Митровици. Дијалогом су постигнути додатни конкретни резултати у области правде, интеграције цивилне заштите, осигурања возила, наплате царине и ИУГ. Одржани су и

конструктивни разговори са циљем унапређења сарадње у решавању питања миграционих токова из правца Косова. Предузетим корацима постигнут је нови напредак у нормализацији односа и они би требало да имају позитиван и конкретан утицај на свакодневни живот грађана како на Косову, тако и у Србији.

У погледу **економских критеријума**, Србија је умерено припремљена у погледу развоја функционалне тржишне привреде. Дobar напредак је остварен у решавању одређених слабости политике и потребно је очувати тај позитиван замах у даљем спровођењу структурних реформи. Привреда Србије се опоравља од рецесије. Захваљујући значајним мерама консолидације и ефикаснијој наплати пореза, буџетски дефицит се знатно смањио. Потребно је одржати фискалну консолидацију и подупрети је спровођењем планираних реформи. Инфлација је и даље веома ниска, што омогућава централној банци да смањи каматне стопе. Иако је незапосленост веома висока, стопа незапослености је пала испод 20%. Остварен је напредак у реструктурирању предузећа у јавном власништву и главних комуналних предузећа, али је неопходан даљи напредак у овој области. Приватни сектор је недовољно развијен и ограничен слабостима у области владавине права и отежаним приступом средствима финансирања. Процес привредних реформи мора да се настави са посебним нагласком на реструктурирању предузећа у државном власништву и јавних комуналних предузећа.

Србија је умерено припремљена у погледу способности да се носи са притиском конкуренције и тржишним силама у оквиру Уније. Систем образовања је и даље неефикасан, физичка инфраструктура је недовољно развијена, а неформални сектор и државна помоћ су од суштинског значаја. Србија треба да унапреди квалитет система образовања тако што ће га прилагодити потребама тржишта рада, да подстиче приватне инвестиције и убрза спровођење јавних инфраструктурних пројеката. Потребно је да боље регулише парафискалне намете и обезбеди транспарентан оквир подршке државе приватном сектору, преусмеравајући је ка ефикасним и хоризонталним циљевима, као што је подршка МСП и истраживању и развоју.

У погледу **способности преузимања обавеза које проистичу из чланства**, Србија је наставила да усаглашава своје законодавство са *правним тековинама* ЕУ у свим областима. Одговарајући финансијски и људски ресурси и добри стратешки оквири ће бити од суштинског значаја за одржавање динамике реформи. Законодавство Србије је сада у великој мери усклађено у областима као што су интелектуална својина, област испитивања повреда конкуренције и концентрација и у области монетарне политике. Србија је основала Национални одбор за инвестиције који окупља националне органе, донаторе и међународне финансијске институције (МФИ) како би вршили координацију инвестиционе политике Србије у кључним секторима јединственог прегледа приоритетних пројекта (енергетика, транспорт, животна средина и пословна инфраструктура), који представља узор у региону. Србија је умерено припремљена у областима јавне набавке, статистичких података и финансијске контроле. Србија ће у периоду до приступања морати постепено да усагласи своју спољну и безбедносну политику са Заједничком спољном и безбедносном политиком Европске уније .

Мешовити миграциони токови су се драматично увећали што је умногоме оптеретилосистем за азил и миграције у Србији. Србија је уложила велики труд како би обезбедила да држављани трећих земаља који пролазе кроз земљу добију склониште и хуманитарну помоћ, уз подршку ЕУ и других. Истовремено, да би задржала безвизни режим, Србија треба да настави да улаже напоре како би решила питање повећања броја неоснованих захтева за азил које подносе држављани Србије у земљама ЕУ и Шенгена.

Бивша Југословенска Република Македонија

Када је реч о **политичким критеријумима** озбиљни изазови, о којима је извештавано у претходним годинама, били су наглашени најтежом политичком кризом у земљи од 2001. године са пресретнутим разговорима, који наводно укључују високе државне функционере и указују на кршење основних људских права, мешање у независност правосуђа, слободу медија и избора, као и на политизацију и корупцију. У претходним извештајима о напретку су назначени разлози за забринутост у вези са свим овим питањима. Слом политичког дијалога и потешкоће у постизању консензуса о овим питањима истакли су још једном политичку културу поделе у земљи.

На основу споразума из јуна/јула под покровитељством Комесара, уз помоћ три члана Европског парламента, посланици главне опозиционе странке су се вратили у парламент 1. септембра након што су га бојкотовали више од годину дана. Бојкот је озбиљно утицао на надзорне функције ове институције над извршним властима. Друга кључна тела нису успела да спроведу делотворан надзор. Почео је рад на спровођењу политичког договора. Спровођење треба наставити и још много тога треба урадити у вези са „Хитним реформским приоритетима“⁴ како би се постигли резултати у погледу ових и других већ постојећих циљева реформи о којима је постигнут договор.

Међуетничка ситуација је и даље крхка. Треба да се финализира ревизија Охридског оквирног споразума којим је окончан сукоб из 2001. године и који пружа оквир за међуетничке односе.

Након велике полицијске операције у једном етнички албанском насељу у Куманову која је однела 18 живота, сви политички лидери у земљи су позвали на поновно успостављање мира и истакли су да овај инцидент не треба сматрати међуетничким. Догађаји у Куманову тек треба да буду у потпуности истражени.

Организације цивилног друштва су одиграле конструктивну улогу у контексту кризе захтевајући преузимање одговорности од политичких актера дуж етничких линија. Истовремено, организације настављају да изражавају своју забринутост у вези са тешком климом у којој раде и ограниченом посвећеношћу владе дијалогу, као и у вези са јавним нападима политичара и провладиних медија.

Ова земља је умерено припремљена у области реформе државне управе. Постигнут је напредак у неким питањима. Међутим, разлози за забринутост због политизације су појачани садржајем прислушкивања и запошљавање на основу заслуга је и даље слабо. Поверење јавности у функционисање институција додатно је ослабљено. Известан број корака је предузет да се реформише управљање јавним финансијама, али и даље треба успоставити и побољшати средњорочни буџетски оквир и фискалну транспарентност.

Правосудни систем земље је на извесном нивоу припремљености. Ситуација је назадовала од 2014. године јер су достигнућа реформског процеса у последњој деценији озбиљно угрожена стварним и потенцијалним политичким уплитањем у рад правосуђа. Назнаке преступа и кривичних дела које произилазе из пресретнутих комуникација тек треба да се у потпуности истраже. Власти сада треба да покажу стварну политичку

⁴ „Хитни реформски приоритети“: http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_urgent_reform_priorities.pdf. Препоруке Високе експертске групе: http://ec.europa.eu/enlargement/news_corner/news/news-files/20150619_recommendations_of_the_senior_experts_group.pdf

вољу да обезбеде пуну независност правосудног система, укључујући омогућавање новоименованом специјалном тужиоцу да несметано испита прислушкивања и њихов садржај.

Што се тиче борбе против корупције, постигнут је изванредан ниво припремљености. Законодавна и институционална достигнућа су, међутим, у сенци недостатка политичке воље и политичког уплитања у рад релевантних органа, посебно у случајевима на високом нивоу. И даље треба утврдити постигнуте резултате ефективног гоњења, посебно у погледу корупције на високом нивоу.

У борби против организованог криминала ова земља је достигла изванредан ниво припремљености. И даље је потребно утврдити довољан капацитет и стручност за спровођење финансијских истрага и конфискација имовине на систематски начин.

Правни оквир за заштиту људских права начелно је у складу са европским стандардима. Међутим, недостаје спровођење, посебно у областима затворске реформе, интеграције Рома, права детета и особа са инвалидитетом. Лезбијска, геј, бисексуална, трансксуална и интерсексуална (ЛГБТИ) заједница и даље трпи дискриминацију и хомофобичне медијске садржаје. Ова земља показује изванредан ниво припремљености у области слободе изражавања. Остваривање ове слободе, међутим, представља озбиљан проблем у тренутној медијској култури и политичкој клими, и ова земља је наставила да назадује у овој области. Покушаји да се ограничи извештавање медија о питањима од јавног интереса су забрањивајући.

Ова земља генерално одржава добре односе са другим земљама обухваћеним процесом проширења и игра активну улогу у регионалној сарадњи. Предузети су кораци да се побољшају добросуседски односи. „Питање назива” са Грчком треба хитно решити.

Када је реч о **економским критеријумима**, Бивша Југословенска Република Македонија је на добром нивоу припремљености у погледу развоја функционалне тржишне привреде. Ова земља ужива у стабилном макроекономском окружењу, које је подржано добром монетарном политиком, повољним условима за улазак на тржиште, као и добрим правним системом. Дошло је до извесног назадовања у управљању јавним финансијама. Средњорочни фискални циљеви су олакшани, структура јавне потрошње и даље нагиње ка трансферима и субвенцијама, а развој укупног јавног дуга, као и његова транспарентност, и даље представљају разлог за забринутост. Буџет би требало усмерити више према расту и запошљавању, док би требало побољшати његов целокупан састав, транспарентност и спровођење. Висок ниво проблематичних кредита ограничио је кредитну понуду и њиме би се требало позабавити у даљем политичком раду. Незапосленост је и даље висока и износи 28%.

Привреда је умерено припремљена да се носи са притисцима конкуренције и тржишним снагама у Унији. Постигнут је изванредан напредак у диверсификацији структуре извоза као резултат директних инвестиција; трговинске и инвестиционе везе са ЕУ додатно су ојачане. Међутим, ова земља мора да побољша могућност запошљавања људи, посебно младих, бољим усклађивањем образовања са потребама тржишта рада, унапреди везе између страних директних инвеститора и домаће привреде и боље одреди инвестиционе приоритете.

Када је реч о њеној **способности да преузме обавезе које проистичу из чланства**, ова земља је остварила релативно добар ниво усклађености са правним тековинама ЕУ. Потребно је усредсредити се више на административни капацитет и делотворно спровођење. У већини области, ова земља је умерено припремљена, укључујући

области јавних набавки, статистике и финансијске контроле. Потребни су даљи напори у свим сферама, нарочито у областима у којима је ова земља у раној фази припремљености.

Мешовити миграциони токови драматично су се повећали, стварајући значајан терет за оквир земље за азил и миграције. Власти су предузеле мере да обезбеде сигурнији пролаз држављана трећих земаља преко своје територије и пружиле су им склониште и хуманитарну помоћ, уз подршку ЕУ, као и подршку других.

Албанија

Када је реч о **политичким критеријумима** локални избори у јуну 2015. године спроведени су без већих инцидената. Питања непристрасности и професионалности изборних органа и свеобухватне политизације изборног процеса тек треба решити. У децембру 2014. године парламент је усвојио резолуцију која уопштено даје основу за укључивање владајуће већине и главне опозиционе странке у континуирани конструктиван политички дијалог. Тиме прекинут шестомесечни парламентарни бојкот главне опозиционе странке. Међутим, још пуно тога треба урадити како би се решила политичка култура поделе и обезбедио већи конструктивни међустранички дијалог.

Што се реформе државне управе тиче, Албанија је умерено припремљена. Усвојене су свеобухватне реформске стратегије и нови Закон о управном поступку. Међутим, потребни су напори за постизање циља професионалне и деполитизоване државне управе, повећање финансијског и административног капацитета јединица локалне управе, и обезбеђивање делотворног спровођења закона о државној служби на локалном нивоу.

Правосудни систем у Албанији је у раној фази припремљености. И даље постоје значајни недостаци у правосудном систему у погледу независности и одговорности судија и тужилаца, извршења одлука, међуинституционалне сарадње, као и спровођења правде које је и даље споро. Основан је *ad hoc* скупштински одбор за спровођење свеобухватне и инклузивне реформе правосуђа. Следећи кључни кораци су усвајање стратегије реформе правосуђа и акционог плана праћено усвајањем потребних институционалних, законодавних и процедуралних мера.

Албанија је достигла изванредан ниво припремљености у борби против корупције. Усвојени су нови стратегија и акциони план за борбу против корупције. Међутим, корупција је распрострањена и потребно је више напора да би се постигао напредак са циљем успостављања темељних постигнутих резултата истрага, гоњења и пресуда на свим нивоима. Потребно је побољшати проактивне истраге, систематичне процене ризика и међуинституционалну сарадњу. Независност институција укључених у борбу против корупције мора се унапредити јер су оне и даље подложне политичком притиску и другим непримерним утицајима.

Ова земља је достигла изванредан ниво припремљености у погледу борбе против организованог криминала. Албанија је извршила низ активности спровођења закона које су довеле до уништења огромних засада канабиса. Међутим, број правоснажних пресуда које су ефективно довеле до разбијања криминалних организација и даље је занемарљив у односу на процењену вредност регионалног и домаћег тржишта криминала. Финансијске истраге, мере борбе против прања новца и конфискација имовине и даље се не користе довољно. Албанија треба да утврди постигнуте резултате проактивних истрага, гоњења и правоснажних пресуда у случајевима организованог

криминала, укључујући праће новца, и да ефикасно разбије криминалне мреже.

Правни оквир за заштиту људских права је начелно у складу са европским стандардима. Међутим, ограничено је делотворно спровођење релевантног законодавства и стратегија и спровођење механизма заштите људских права и даље је недовољно. Када је реч о слободи изражавања, Албанија је достигла изванредан ниво припремљености. Целокупно окружење је генерално погодно за слободу изражавања, али потребно је боље спровођење правних прописа. Независност регулаторног органа и јавног емитера мора бити додатно ојачана. Тек треба да се обезбеди спровођење имовинских права, а процеси регистрације имовине, реституције и обештећења нису завршени. Роми и Египћани се суочавају са веома тешким условима живота и честом социјалном искључивању и дискриминацијом. У области борбе против дискриминације потребно је даље развијати судску праксу. Институционални механизми за заштиту права детета и даље су оскудни. Систем малолетничког правосудја није у складу са међународним стандардима.

Албанија је наставила да активно учествује у регионалној сарадњи и одржава добросуседске односе у складу са својим обавезама према Споразуму о стабилизацији и придруживању.

Када је реч о **економским критеријумима**, Албанија је умерено припремљена у погледу развоја функционалне тржишне привреде. Изванредан напредак је остварен у побољшању макроекономске стабилности и побољшани су изгледи за раст. Инфлација је остала ниска. Међутим, преостају велики изазови. Потребни су даљи напори да би се одржала фискална консолидација, побољшало пословно окружење и решила неформална економија. Албанија би такође требало да побољша оквир за управљање буџетом и да реши висок ниво проблематичних кредита. Нивои незапослености (17,5%) и неформалне запослености су и даље високи.

Што се тиче капацитета да се носи са притиском конкуренције и тржишним снагама у Унији, Албанија је достигла изванредан ниво припремљености. Изванредан напредак је постигнут у образовној, транспортној и енергетској инфраструктури. Међутим, значајне инвестиције у људски и физички капитал је неопходна како би се побољшала конкурентност Албаније. Албанија треба да побољша квалитет високог образовања и настави са реорганизацијом стручног образовања и обуке, усвоји и спроведе националне транспортне и енергетске стратегије и смањи нецаринске препреке у трговини, као што су недостаци у области безбедности хране.

Албанија је наставила усклађивање свог законодавства са захтевима ЕУ у бројним областима, унапређујући своју **способност да преузме обавезе које проистичу из чланства**. У многим областима, ова земља је умерено припремљена, као што је финансијска контрола, или је достигла изванредан ниво припремљености, укључујући области јавних набавки и статистике. Међутим, Албанија ће морати да уложи значајне напоре да унапреди своју припремљеност за спровођење правних тековина ЕУ. Треба да настави рад на развоју транспортне и енергетске мреже. Потребно је ојачати административни капацитет и професионалне стандарде тела задужених за спровођење правних тековина ЕУ и заштитити независност регулаторних тела. Повећање транспарентности и одговорности, нарочито обезбеђивањем делотворног, ефикасног и транспарентног функционисања система јавних набавки и управљања јавним финансијама, и даље је од суштинске важности.

Од албанских власти се очекује да наставе своје напоре у борби против све већег броја очигледно неоснованих захтева за азил које њихови грађани подносе у државама

чланицама ЕУ и земљама Шенгена. Све активности за супротстављање овој негативној појави морају се појачати путем механизма за надзор након визне либерализације, нарочито после недавног повећања током лета.

Босна и Херцеговина

Када је реч о **политичким критеријумима**, општи избори у октобру 2014. године су били ефикасно спроведени и одржани уредно и у конкурентском окружењу. Парламентарна скупштина Босне и Херцеговине је почела са радом и врши своју функцију на законодавном плану. Након усвајања Реформске агенде, којом су утврђене главне друштвено-економске реформе које треба предузети, уследио је почетан напредак у њеном спровођењу. Сарадња државног парламента, ентитетског парламента и скупштине дистрикта Брчко тек треба да буде побољшана. Треба успоставити ближу сарадњу и координацију између свих нивоа власти, посебно са циљем решавања великих социо-економских изазова.

Уставом земље утврђена је сложена институционална архитектура која је и даље неефикасна и подложна различитим интерпретацијама. Устав и даље крши Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, као што је наведено у пресуди Европског суда за људска права у случају Сејдић-Финци и потребно га је изменити.

Оваземља је у раној фази у области реформе државне управе са високим нивоом политизације и лошим пружањем услуга. Потребно је успостављање новог стратешког оквира који би обезбедио одговарајуће политичке смернице за реформу државне управе у земљи.

Правосудни систем Босне и Херцеговине је достигао изванредан ниво припремљености. Усвојена је Секторска стратегија за реформу правосуђа и сада је треба спровести. У септембру на министарском састанку у оквиру Структурног дијалога власти су потврдиле своју посвећеност заједничком развијању кључних карактеристика реформе правосуђа.

Босна и Херцеговина је достигла изванредан ниво припремљености у погледу борбе против корупције. Усвојени су нови стратегија борбе против корупције и акциони план који обухватају период 2015–2019. године. Остварен је знатан пораст у конфискацији имовине. Корупција је и даље распрострањена и политичка посвећеност овом питању није довела до конкретних резултата. Правни и институционални оквир је и даље слаб и неадекватан. Недостатак спровођења закона негативно утиче на грађане и институције. Казне на снази не представљају довољно средство одвраћања против корупције.

Што се тиче борбе против организованог криминала, ова земља је достигла изванредан ниво припремљености. Иако је у протеклих годину дана било више успешних великих заједничких операција, од којих су неке укључивале и суседне земље, координацију и сарадњу између свих институција широм земље треба значајно побољшати. Број правоснажних пресуда је и даље низак. Финансијске истраге се не користе довољно. Недостатак стратешке координације спутава ефикасан рад полицијских служби.

Босна и Херцеговина се суочава са многим изазовима у погледу људских права и заштите мањина. Правни и институционални оквир за поштовање људских права захтева значајна побољшања, а донето законодавство треба ефектно спроводити, посебно у погледу аспеката борбе против дискриминације. Услови за остваривање

слободе изражавања су се погоршали током периода извештавања. Иако постоји изванредан ниво припремљености у овој области са генерално утврђеним законским одредбама, институционално и политичко окружење није погодно за стварање услова за пуну слободу изражавања. Лезбијска, геј, бисексуална, транссексуална и интерсексуална заједница и даље је изложена претњама и нападима. Извесни кораци су предузети у погледу регистрације и становања ромске мањине, али су мере у областима здравства, образовања и запошљавања биле ограничене.

Ова земља је наставила да активно учествује у регионалним иницијативама и постигла је напредак у добросуседским односима, укључујући потписивање споразума о граници са Црном Гором у августу. У мају је Босна и Херцеговина преузела председавање Комитетом министара Савета Европе.

Када је реч о **економским критеријумима**, Босна и Херцеговина је у раној фази у погледу развоја функционалне тржишне привреде. Изванредан напредак је постигнут на унапређењу пословног окружења, нарочито у погледу олакшавања уласка на тржиште и доделе грађевинских дозвола. Привредни раст се наставља, упркос погоршању из 2014. године услед поплава. Међутим, тешки услови на тржишту рада су углавном остали непромењени, са стопом незапослености од 27,6%, која достиже 62,7% међу младима. У циљу решавања високог степена незапослености и ниских стопа учешћа, ова земља би требало да смањи нефлексибилност тржишта рада, укључујући смањење пореског оптерећења зарада. Квалитет и одрживост јавних финансија су се погоршали. Пословно окружење је и даље слабо, што омета јачи економски опоравак. Влада треба да побољша квалитет управљања јавним сектором, нарочито кроз повећање фискалног простора за раст којим се повећавају капиталне инвестиције. Осим тога, потребни су конкретни кораци како би се побољшао њен оквир за управљање буџетом, како би напредовала приватизација и како би се побољшало пословно окружење.

Босна и Херцеговина је у раној фази у погледу достизања капацитета да се носи са притисцима конкуренције и тржишним снагама у Унији. Изванредан напредак је постигнут у либерализацији енергетских тржишта. Међутим, у циљу јачања конкурентности земље, власти би требало да обрате посебну пажњу на развој бољег стратешког приступа у решавању недостатака у свом систему обуке и образовања, поједностављењу своје комплексне процедуре за извоз и развоју транспортне стратегије и енергетске стратегије.

Босна и Херцеговина је у раној фази у погледу свог приближавања европским стандардима. Постигнут је изванредан ниво припремљености у погледу јавних набавки и унутрашњег тржишта. Ова земља је у раној фази у области транспорта, али је усвајањем Транспортне политике у јулу направљен позитиван корак напред како би ова земља имала користи од агенде за повезивање. Међутим, потребни су значајни напори у већини области политике како би се ова земља даље усклађивала са правним тековинама ЕУ. То укључује финансијску контролу и статистику где се ова земља налази у раној фази и потребно је учинити велике кораке за решавање преосталих приоритета. У том смислу треба завршити обраду података из пописа 2013. године и објављивање резултата. Потребни су даљи континуирани напори нарочито у погледу питања правде, слободе и безбедности, области конкуренције, индустрије и МСП, пољопривреде, политика у области животне средине и климатских промена, енергетике и информационог друштва и медија.

Косово

Када је реч о **политичким критеријумима**, шестомесечни политички застој после избора у јуну 2014. године одложио је кључне реформе. Завршен је у децембру када је Демократска партија Косова (ДПК) формирала коалицију са Демократским савезом Косова (ДСК) и мањинским странкама. У августу је Скупштина Косова гласала у корист уставних измена у циљу успостављања Специјалних комора и Канцеларије специјалног тужилаштва које треба да врше кривично гоњење у случајевима тешких прекограничних и међународних злочина почињених током сукоба на Косову и након њега. Влада је, такође, у августу постигла кључне споразуме са Београдом. Обе одлуке су захтевале снажну политичку посвећеност владе.

Поларизација између власти и опозиције се повећала. Припадници опозиције су били укључени у насилне инциденте против владе критикујући је због њене недавне одлуке о Специјалним коморама, споразума о дијалогу са Београдом и споразума о демаркацији границе са Црном Гором.

Многе независне институције и регулаторни органи тренутно нису оперативни или је на њих негативно утицало одложено именоване чланова одбора. И влада и Скупштина треба хитно да изабере чланове одбора ових институција и утврде механизме за њихове одговорности. Именовања треба извршити на основу стручних квалификација и заслуга, а не на основу политичког патроната. Недавни избор Омбудсмана је био позитиван помак у том погледу.

Влада је повећала своју усредсређеност на реформу државне управе која је достигла известан ниво припремљености. Дobar напредак је остварен у погледу унапређења правног и стратешког оквира. Наставак политизације државне управе представља, међутим, велики разлог за забринутост. Путем одговарајућег надзора треба побољшати одговорност у целокупној управи. Треба избегавати преклапања надлежности владиних агенција. Скупштински надзор извршења буџета би требало да постане поузданији и транспарентнији. Трeбало би обезбедити добро финансијско управљање у јавним институцијама.

Правосудни систем на Косову је у раној фази припреме. Пакет измена четири основна закона је усвојен, чиме је направљен корак напред ка модернизацији правосудног система. Међутим, правосуђе је и даље склоно политичком уплитању. Потребно је уложити даље напоре за обезбеђивање независности у праву и у пракси, превенцију корупције у судству и борбу против ње, запошљавање и обуку квалификованијег особља и расподелу одговарајућих средстава.

Косово је у раној фази припреме у погледу борбе против корупције. Свеобухватан и стратешки приступ је неопходан како би се обезбедили стварни резултати у борби против ендемске корупције на Косову. И даље је потребно утврдити постигнуте резултате успешног гоњења и пресуда. Ретке истраге корупције на високом нивоу до сада нису резултирале правоснажним пресудама.

Косово је у раној фази припреме у погледу борбе против организованог криминала. Известан напредак је постигнут у међуинституционалној сарадњи и размени информација између агенција за спровођење закона о истрагама. Међутим, број истрага и правоснажних пресуда је и даље низак. Конфискација имовине се ретко примењује. Усредсређеност на стратегије и акционе планове не би требало да засени потребу за стварним резултатима у борби против ендемског организованог криминала на Косову. Косово је појачало своје напоре у борби против тероризма, али се и даље суочава са

изазовима у вези са радикализацијом.

Усвајањем пакета закона о људским правима ојачано је институционално уређење и разјашњене су улоге различитих институција. Потребна је, међутим, повећана политичка пажња како би се обезбедило правилно спровођење и решавање недостатка средстава. У области слободе изражавања Косово је достигло извешан ниво припремљености. Законодавни и институционални оквир је и даље фрагментиран и делимично неефикасан. Јавни емитер је подложен политичким притисцима и нема одржива финансијска средства. Насиље над женама и ограничен приступ жена праву својине отежавају потпуно остваривање њихових права. Заштиту особа са инвалидитетом и припадника мањина, нарочито заједница Рома, Ашкалија и Египћана, треба значајно ојачати.

Када је реч о **нормализацији односа са Србијом**, Косово остаје посвећено спровођењу „Првог споразума о принципима који регулишу нормализацију односа” из априла 2013. године и других споразума постигнутих у дијалогу под покровитељством ЕУ. У августу су закључени кључни споразуми у погледу енергетике, телекомуникација, успостављања Удружења/Заједнице општина са српском већином, као и у вези са мостом у Митровици. Дијалогом су постигнути даљи конкретни резултати у областима правде, интеграције цивилне заштите, осигурања возила, наплате царине и ИУГ. Вођене су и конструктивне расправе са циљем унапређења сарадње у решавању питања миграционих токова са Косова. Предузети кораци су дали нови подстрек нормализацији односа и требало би да имају позитиван и конкретан утицај на свакодневни живот грађана у Србији и на Косову.

Када је реч о **економским критеријумима**, Косово је у раној фази развоја функционалне тржишне привреде. Сталан трговински дефицит одражава слабу производну основу и недостатак међународне конкурентности. Ослањање на дознаке и распрострањена неформална економија смањују подстицаје за запошљавање доприносећи већ ниском учешћу на тржишту рада и високој стопи незапослености, која износи 35,3%, и достиже 61% међу младима. Неефикасна државна управа и *ad hoc* приступ фискалној политици представљају значајне фискалне ризике. Косово треба да ојача средњорочни фискални оквир, побољша транспарентност јавних финансија и усмери буџетске расходе према расту. Косово такође треба да убрза приватизацију и реструктурирање јавних предузећа и побољша стечајне поступке, као и да смањи ослањање на царинске дажбине проширењем домаће пореске основице и модернизацијом наплате прихода.

Косово је у раној фази у погледу достизања капацитета да се носи са притисцима конкуренције и тржишним снагама у Унији. И даље су потребне значајне реформе како би се обезбедили стабилно снабдевање енергијом и смањење губитака у дистрибуцији, премостила разлика између захтеваних и постојећих вештина на тржишту рада, и усмериле директне стране инвестиције и дознаке у производне секторе.

Косово је у раној фази усклађивања са **европским стандардима**, укључујући области јавних набавки, статистике и финансијске контроле. Усклађивање законодавства је у неким областима на високом нивоу, али је спровођење слабо. Извешан напредак је остварен у области јавних набавки, посебно у погледу примењивања централизованог система јавних набавки, али и даље постоје разлози за забринутост у вези са корупцијом. Када је реч о финансијској контроли, постигнут је извешан напредак, посебно у вези са екстерним ревизијама. Потребно је, међутим, уложити значајне напоре за спровођење јавне унутрашње финансијске контроле у целој управи и предузећима у државном власништву.

Турска

У погледу **политичких критеријума**, темпо реформи је успорио и због дуготрајних избора. Одлазећа влада уложила је напоре да поново оснажи процес приступања ЕУ. Међутим, ова поновна посвећеност ублажена је доношењем кључног законодавства у областима владавине права, слободе изражавања и слободе окупљања које су се развијале супротно европским стандардима. Политичку климу и даље карактерише подељеност.

На општим изборима одржаним 7. јуна излазност је износила рекордних 84%, што јасно показује снагу демократије у Турској, са свим великим политичким партијама које су заступљене у новом парламенту. Међутим, влада није могла да буде формирана до истека уставног рока па су поновљени избори одржани 1. новембра. Међу недостацима у законодавном оквиру који регулише изборе, изборни праг од 10% гласова за политичке партије које ће бити заступљене у парламенту, потребно је третирати као приоритет.

У периоду извештавања, безбедносна ситуација у Турској се све више погоршавала. Власти су покренуле опсежну војну и безбедносну капању против тероризма, усмерену против Курдистанске радничке партије (ПКК), која се и даље налази на списку ЕУ који садржи терористичке организације, како у Турској тако и у Ираку. Дошло је до застоја у процесу решавања курдског питања упркос ранијим позитивним помацима.

Турска је погођена најсмртоноснијим терористичким нападом у својој новијој историји, 10. октобра у Анкари, у којем су животе изгубиле десетине демонстраната који су се окупили за мирном скупу под покровитељством синдиката и подмладака опозиционих партија. Неопходно је да се спроведу брзе и транспарентне истраге ових гнусних радњи које су имале за циљ да дестабилизују демократију у Турској и нанесу јој штету.

Турска је умерено припремљена у области реформе државне управе. Она има јаку јавну управу и посвећена је администрацији усмеренај на кориснике. Међутим, подстицај за свеобухватнију реформу је слаб. Недавна отпуштања и премештања радника у контексту борбе против „паралелне структуре” представљали су разлог за забринутост.

Цивилно друштво је и даље активно, бројчано расте и наставља да се ангажује у многим сферама јавног живота, али ограничења слободе окупљања и даље представљају озбиљан разлог за забринутост.

Правосудни систем у Турској је на извесном нивоу припремљености. Подривају се независност правосуђа и начело поделе власти, а судије и тужиоци су под снажним политичким притиском. Кампања владе против наводне „паралелне структуре” унутар државе активно је спровођена, угрожавајући с времена на време независност правосуђа. Потребно је уложити значајне напоре за поновно успостављање и обезбеђивање независности.

У погледу борбе против корупције, Турска је остварила извешан ниво припремљености за делотворну превенцију корупције и борбу против корупције. Праћење остварених резултата у борби против корупције у Турској и даље је неадекватна. Корупција је и даље широко распрострањена. Неоправдани утицај извршне власти у истрагама и кривичном гоњењу случајева корупције високог профила, и даље изазива велику забринутост.

Турска је постигла извешан ниво припремљености у борби против организованог

криминала. Финансијске истраге се и даље недовољно користе. Замрзавање имовине из предострожности ретко се примењује, а ниво одузете имовине је низак. Одсуство законодавства у области заштите података је препрека широј сарадњи са агенцијама и државама чланицама ЕУ.

Устав Турске гарантује заштиту људских права и основних слобода. Спровођење је значајно побољшано у последњих неколико година. Међутим, и даље постоје велики недостаци. Остваривање права која проистичу из Европске конвенције о људским правима (ЕКЉП) и судске праксе Европског суда за људска права (ЕСЉП) нису у потпуности обезбеђени. Постоји хитна потреба да се усвоји свеобухватан оквирни закон о сузбијању дискриминације у складу са европским стандардима. Турска треба такође ефективно да гарантује права жена, деце и лезбијских геј, бисексуалних, трансродних и интерсексуалних (ЛГБТИ) особа и да обезбеди довољну пажњу социјалној инклузији рањивих група, као што су Роми.

Забележно је значајно назадовање у областима слобода изражавања и слобода окупљања. Законодавство у области унутрашње безбедности у супротности је са мерама наведеним у акционом плану из марта 2014. године о превенцији кршења ЕКЉП давањем широких дискреционих овлашћења агенцијама за спровођење закона без одговарајућег надзора. Након неколико година напретка у слободи изражавања, озбиљно назадовање је примећено у последње две године, уз изванредан ниво припремљености у овој области. Иако је било могуће расправљати о неким осетљивим и контроверзним питањима у слободном окружењу, актуелни и нови кривични предмети против новинара, писаца и корисника друштвених медија изазивају велику забринутост. Промене закона о интернету, које представљају значајан корак уназад од европских стандарда, повећала су овлашћења владе да блокира садржај без судског налога на неоправдано широком распону основа.

Турска је у мају подржала наставак разговора о решавању кипарског питања и изразила је своју подршку напорима Специјалног саветника Генералног секретара УН. Константни посвећеност и допринос Турске, у конкретном смислу овог свеобухватног проналажења решења за ово питање, и даље је од кључног значаја. Међутим, Турска још увек није испунила своју обавезу да обезбеди потпуно и недискриминаторско спровођење Додатног протокола уз Споразум о придруживању и није уклонила све препреке слободном кретању робе, укључујући ограничења директне саобраћајне везе са Кипром. Није било напретка у нормализацији билатералних односа са Републиком Кипар. Закључци о Турској које је усвојио Савет (Општи послови и спољни односи) 11. децембра 2006. године и одобрио Европски савет 14/15. децембра 2006. године, и даље су на снази. Они предвиђају да преговори неће бити отворени о осам поглавља⁵ који се односе на ограничења Турске према Републици Кипар, а ниједно поглавље неће бити привремено затворено док Комисија не потврди да је Турска у потпуности спровела Додатни протокол уз Споразум о придруживању.

Турска треба недвосмислено да се посвети добросуседским односима и мирном решавању спорова у складу са Повељом Уједињених нација, уз обраћање, ако је потребно, Међународном суду правде. У том контексту, ЕУ је још једном изразила озбиљну забринутост и апеловала на Турску да избегава сваку врсту претње или активности усмерене против неке државе чланице, или извор сукоба или активности који штете добросуседским односима и мирном решавању спорова.

⁵ Слободно кретање робе, право пословног настањивања и слобода пружања услуга, финансијске услуге, пољопривреда и рурални развој, рибарство, транспортна политика, царинска унија и спољни односи.

У погледу **економских критеријума**, привреда Турске је веома напредовала и може се сматрати функционалном тржишном привредом. Привредни раст је умерен. Турска је наставила да се суочава са спољашњим и унутрашњим неравнотежама које захтевају усклађивања монетарне и фискалне политике, као и убрзавање свеобухватних структурних реформи. Велики дефицит текућег платног биланса наставио је да доприноси подложности привреде променама у глобалним монетарним условима и расположењу за преузимање ризика. Са унутрашње стране, инфлација је наставила да се креће по релативно високој стопи, што је проблематично у смислу макроекономске стабилности, расподеле ресурса и редистрибутивног ефекта. Поново је премашила званични циљ, иако је централна банка снизила каматне стопе. Јавни дуг је достигао одржив ниво, али општи државни структурни биланс веома је негативан. Незапосленост је незнатно порасла на годишњи просек од 9,9%. Остварен је извесан напредак у структурним реформама, као што је повећање броја оних који се школују и даља либерализација у сектору енергетике. Потребно је убрзати те реформе да би се побољшало функционисање тржишта робе, услуга и радне снаге.

Турска је остварила добар ниво припремљености у стицању способности да се суочава са притиском конкуренције и тржишним снагама унутар ЕУ. Квалитет образовања и родне равноправности у образовању захтевају посебну пажњу. Потребно је уложити напоре да се обезбеди транспарентност државне помоћи и да се уклоне ограничења и изузеци у области јавних набавки.

У погледу **способности да преузме обавезе које проистичу из чланства**, Турска је наставила да усклађује своје прописе са правним тековинама ЕУ, додуше спорим темпом, и постигла је добар ниво припремљености у многим областима. Турска је веома добро напредовала у областима права привредних друштава, финансијских услуга, трансевропских мрежа и науке и истраживања. Ова земља је такође достигла добар ниво припремљености у областима слободног кретања роба, права интелектуалне својине, предузетништва и индустријске политике, царинске уније и спољних односа. Турска је наставила врло активно да решава питања ванредних изазова у вези са миграцијама и азилом. Турска је постигла добар ниво припремљености у области финансијске контроле. Међутим, потребно је уложити додатне напори у спровођењу интерне финансијске контроле у јавном сектору на свим нивоима. Турска је тек умерено припремљена у области јавних набавки јер у њиховом усклађивању остају важни недостаци. Такође, Турска је тек умерено припремљена у области статистике у којој су потребни додатни напори у свим сегментима. У свим областима, потребно је посветити више пажње спровођењу правних прописа јер многе области захтевају даљи значајан напредак у остваривању законодавног усаглашавања са правним тековинама ЕУ.

У протеклој години, догађаји у Сирији и Ираку значили су да је Турска морала да се суочи са додатним повећањем броја **избеглица и расељених лица**. У Турској се тренутно налази најбројнија избегличка популација на свету, од које је близу 2 милиона Сиријаца. Управљање тако великим приливом избеглица и расељених лица представља велики изазов за Турску, која је већ потрошила више од 6,7 милијарди евра у ту сврху.

АНЕКС 2 - ПРОМЕНЕ У ГОДИШЊИМ ИЗВЕШТАЈИМА ЗА ЗЕМЉЕ

I ГЛАВНЕ ПРОМЕНЕ

Комисија је направила низ измена у овогодишњим извештајима за земље у поређењу са претходним годинама. Циљ је да се додатно повећа квалитет процена у извештајима, као и поузданост пакета као извора информација за све заинтересоване стране. Нови стил извештавања обезбеђује већу транспарентност у процесу проширења. Ово би требало да посепеши већу контролу реформи свих заинтересованих страна. Пакет би такође требало да се користи за боље мерење резултата наше политике и финансијске помоћи, укључујући допринос праћењу учинка програма ИПА II. Сходно томе, извештаји:

- шире фокус на тренутну стање да би јасније показали на ком нивоу се земље налазе у погледу њихове припремљености за испуњавање критеријума за чланство. Ово такође треба да омогући читаоцу да напредак који се остварује стави у јасан контекст;
- пружају веће смернице о томе на шта земље треба да се усредсреде у наредној години. То ће, заузврат, омогућити да будуће извештавање о напретку буде релевантније и усмерено на кључна питања и на очекивања од сваке земље;
- укључују усклађеније извештавање и скале процене, што ће омогућити земљама да се директно упоређују у кључним областима. Према нашим очекивањима, директна упоредивост би могла да обезбеди подстицај за интензивирање реформи.

Усредсређеност на решавање основних питања

Измене у годишњим извештајима узимају у обзир потребу за одговарајућим редоследом реформи. Нова презентација се примењује у 2015. години као пилот приступ са фокусом на актуелним политичким приоритетима и слабостима у земљама обухваћеним процесом проширења. Сходно томе, нова презентација се примењује у следећим областима:

- Владавина права и основна права (функционисање правосуђа, корупција, организовани криминал, слобода изражавања)
- Економски критеријуми
- Реформа државне управе
- Три поглавља уско су повезана са наведеним (јавне набавке, статистика, финансијска контрола)

Ове „основе“ су такође главне области у којима се увелико ради на побољшању реформи мерила. Ово је нарочито случај у погледу начина на који се регулише владавина права у преговорима о приступању и спровођење новог приступа Поглављу 23 - Правосуђе и основна права и Поглављу 24 - Правда, слобода и безбедност. Овај приступ даје приоритет реформама у овим областима, чиме се обезбеђује да се њима бави у раној фази процеса приступања. То земљама даје највише времена да пре приступања изграде евиденцију о конкретним оствареним резултатима и тиме обезбеде

одрживост реформи. То важи и за економско управљање у оквиру којег се спроводе предлози Комисије из 2014. године. Све земље су усвојиле програме економских реформи и они су били поднети на расправу на министарском нивоу и заједничке препоруке су усвојене у мају 2015. године. То је нарочито важно и у погледу рада на реформи државне управе (РДУ). Рад у овој области је појачан завршетком РАД начела од стране Европске уније и ОЕЦД-а (СИГМА) на основу којих треба убрзати спровођење реформи државне управе.

Комисија ће извући поуке из пилот приступа који се примењује ове године и примениће их на даља прилагођавања која могу бити неопходна. Такође ће испитати могућност даљег проширења поновно одмереног приступа другим областима у будућим извештајима. Овим би требало да се узме у обзир потреба да се обезбеди одговарајући редослед реформи/усклађивања с обзиром на ограничен административни капацитет земаља обухваћених процесом проширења и сталну потребу да се усредсреде на основе. У области привреде, Комисија ће размотрити разраду поткритеријума и параметара за процену два економска критеријума из Копенхагена⁶, узимајући у обзир и различите изазове и специфичности земаља које су тренутно обухваћене процесом проширења у поређењу са земљама из петог проширења када су економски поткритеријуми конципирани.

Скала процене

У свакој од пилот области, ситуација и степен напретка процењују се у складу са стандардном скалом процене од пет нивоа.

Следећих пет израза употребљено је у извештају за тренутну ситуацију:

У раној фази - Известан ниво припремљености - Умерена припремљеност - Дobar ниво припремљености - Веома напредан ниво припремљености

Следећих пет израза употребљено је у извештају за процену напретка у претходних 12 месеци:

Назадовање - Без напретка - Известан напредак - Дobar напредак - Врло добар напредак

У извештајима је дата једна процена тренутне ситуације и једна процена напретка у свакој од пилот области. Ове процене су засноване на пажљивој анализи ситуације у оквиру сваке подрубрике сваке пилот области. Ове подрубрике су описане у наставку. Посебан нагласак је стављен на значај спровођења и праћења постигнутих конкретних резултата који су остварени у свакој области. Сходно томе, овим области је дата много већа тежина од усклађивања правних прописа и институционалног оквира у свеобухватној процени.

Побољшање прикупљања информација

Ниво информација доступних у земљама које су у раним фазама процеса решавања основних питања је генерално нижи од нивоа земаља у напреднијим фазама. Да би боље разумела изазове реформи у свим земљама, Комисија има за циљ да подигне ниво ангажовања и прикупљања информација у свим земљама. То ће бити урађено кроз систематичнију употребу постојећих механизма, као што је *TAIEX*, на пример кроз

⁶ Све ово захтева постојање функционалне тржишне привреде као способност суочавања са притисцима конкуренције и тржишним снагама унутар Уније.

чешће и боље усмерене експертске мисије на којима су ангажовани стручњаци из држава чланица. Користиће се и релевантни форуми за унапређено прикупљање информација, укључујући састанке у оквиру ССП-а, дијалоге на високом нивоу и техничке консултације.

II ПИЛОТ ОБЛАСТИ

➤ ФУНКЦИОНИСАЊЕ ПРАВОСУЂА

Земље треба да се обавежу на далекосежне реформе правосуђа са циљем да се обезбеди независтан и ефикасан правосудни систем који ће моћи да обезбеди правична суђења, у којем се судије и тужиоци именују и унапређују захваљујући својим заслугама и у којем су оне непристрасни и одговорни и не подлежу политичким ни било којим другим притисцима. Потребно је да стратегије реформе правосуђа буду поуздане, снажне и да се делотворно спроводе. Уставне и законске гаранције су од кључног значаја за обезбеђивање потпуне независности. Савет судства и веће тужилаштва морају бити опремљени да би у потпуности играли своју улогу органа управљања, уз обезбеђивање њихове независности и одговорности. Мере за осигурање квалитета и ефикасности правосуђа укључују решавање нагомиланих нерешених предмета, дуготрајних поступака и недоследне судске праксе као и обезбеђивање правилног извршавања судских одлука. Потребна је промена у култури правосуђа у смеру већег фокуса на пружање услуге грађанима.

Приликом процене опште ситуације у свакој од земаља, решавају се следећа питања у области правосуђа:

Стратешки оквир и буџет

Ово обухвата степен до којег је земља у стању да делотворно идентификује недостатке и да развије кохерентну визију о начину на који може да их реши, укључујући начин на који се врши редослед реформи, да ли су јасно идентификована надлежна тела и њихове надлежности, да ли постоји реалан буџет, да ли постоји механизам за мониторинг.

Управљање правосуђем

Ово обухвата функционисање савета судства и већа тужилаштва и питање њиховог састава и избора (мешовит, избор који врше колеге, итд), независност, мандат, процедурална правила, одговорност, транспарентност и да ли располажу довољним буџетом и бројем запослених.

Независност

Ово обухвата законске гаранције и мере заштите, као и степен у којем се они поштују у пракси, начин на који се предмети додељују судијама, питања несмењивости.

Одговорност

Ово обухвата питања као што су етички кодекс, обуке у области интегритета, системи за давање изјава о имовини и начин на који се ово контролише, рад независних органа инспекције, степен у којем се предузимају делотворне дисциплинске мере по потреби.

Професионализам и компетентност

Ово укључује осврт на систем за запошљавање, избор, именовање, унапређивање и процену судских службеника, као и професионални развој и обуку.

Квалитет правосуђа

Ово обухвата промовисање обуке, надзора и процене судских активности, буџет и ресурсе, доступност и употребу информационо-комуникационих технологија, методе за алтернативно решавање спорова, степен у којем је судска пракса конзистентна и да ли је јавно доступна.

Ефикасност

То укључује бављење дужином поступака, стопу ажурности, нерешене предмете, ревидирање/измену правила поступака, поједностављивање мреже судова / структуре судова, постојање стратегија људских ресурса, доступност помоћног особља, итд.

➤ БОРБА ПРОТИВ КОРУПЦИЈЕ

У свим земљама обухваћеним процесом проширења постоји потреба да се успоставе јачи оквири за делотворну превенцију и супротстављање корупцији. У осетљивим областима као што су јавне набавке и приватизација, због случајева корупције се и даље оскудна средства из националних буџета не усмеравају добро и негативно утичу на пословну и инвестициону климу којој је потребна правна сигурност да би напредовала. Корупција такође директно погађа грађане у приступу одређеним јавним службама као што су образовање и здравство. Потребна је делотворна контрола финансирања политичких партија и изборних кампања, као и управљање сукобом интереса. Транспарентност у коришћењу јавних средстава и стабилан систем приступа информацијама од јавног значаја представљају превентиван алат који се мора у потпуности искористити.

Постоји потреба за проактивнијим, боље координисаним и делотворнијим спровођењем закона како би се обезбедило да се за случајеве корупције, укључујући корупцију на високом нивоу, они правилно истраже, гоне и казне, укључујући и заплону и одузимање имовине. Биће потребно одрживо праћење постигнутих резултата у овој области. Побољшања у прикупљању података и њиховој доступности потребна су за унапређење транспарентности и помоћ надзору спровођења политика за борбу против корупције.

Приликом процене опште ситуације у свакој земљи, обрађена су следећа потпитања у области борбе против корупције:

Стратешки оквир

Ово обухвата процену да ли постоје свеобухватне стратегије и веродостојни акциони планови и да ли су одговарајући за решавање главних недостатака, да ли за њих постоје одговарајући буџети и одговарајући механизми за мониторинг, као и наменски акциони планови у угроженим секторима.

Правни оквир

Ово обухвата потребу за јасним и свеобухватним правним дефиницијама, укључујући и оне у складу са Конвенцијом Уједињених нација против корупције, усклађивање са препорукама Групе држава против корупције Савета Европе (ГРЕКО), јасна правила и одвраћајуће санкције у погледу финансирања политичких партија, сукоба интереса, изјаве о имовини и приступа информацијама, као и добру кадровску политику за јавне службенике и званичнике и заштиту узбуњивача.

Институционални оквир – превенција

Ово обухвата постојање независних тела за борбу против корупције, органа за мониторинг усклађености законодавства у области превенције и питања која се односе на њихове запослене, обуку, буџет и независност; постојање етичких кодекса, улогу унутрашње контроле и ревизорских тела и активности на подизању нивоа свести.

Институционални оквир - сузбијање

Ово обухвата процену задужења и независности органа за спровођење закона, нивоа њихове специјализације, сарадњу између полиције и тужилаштва, питање спровођења одвраћајућих санкција, безбедну комуникацију и базе података, поступање са одредбама о имунитету.

Резултати (евиденција)

Ово обухвата број и природу истрага, гоњења и правоснажних пресуда у случајевима корупције, укључујући корупцију на високом нивоу, меру у којој се имовина одузима, поступање са случајевима сукоба интереса, провера изјава о имовини, кршење правила о финансирању политичких партија, случајеве приступа информацијама, итд.

➤ БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗОВАНОГ КРИМИНАЛА

Борба против организованог криминала (и корупције) и даље су кључни за супротстављање инфилтрирању криминала у политички, правни и економски систем. Органи за спровођење закона и тужилаштва треба да имају да располагају делотворне правне и истражне алате за ваљану борбу и санкционисање организованог криминала и да би имали проактивне истраге. Потребно је значајно повећати способност за сарадњу, на пример у спровођењу сложених финансијских истрага, као и решавање случајева прања новца. Растуће претње, као што су високотехнолошки криминал или тероризам, захтевају већи степен специјализације. Одузимање имовине проистекле из кривичног дела је кључ за делотворно разбијање криминалних мрежа. Треба узети у разматрање криминализацију незаконитог богаћења да би се решио феномен необјашњивог богатства. Такође је потребна добра заштита сведока.

Прекогранична природа многих криминалних активности и организованих криминалних група захтева унапређену регионалну и међународну сарадњу са бољим одговорима на захтеве држава чланица за полицијском и правосудном сарадњом. Такође је потребна даља оперативна сарадња са релевантним европским агенцијама, нарочито Европолом, Евројустом и Фронтексом.

Приликом процене опште ситуације у свакој земљи, обрађена су следећа потпитања у области борбе против организованог криминала:

Стратешки оквир

Ово обухвата постојање свеобухватне и поуздане стратегије и одражава стратешку слику ситуације у области организованог криминала на основу анализе ризика, као и сваке друге стратегије о посебним типовима криминала или финансијских истрага.

Правни оквир

Ово обухвата обезбеђивање постојања одговарајућих законика о кривичном поступку и усклађеност Кривичног законика са правним тековинама ЕУ (трговина људима, дрогом, високотехнолошки криминал, дечија порнографија).

Институционални оквир

Ово обухвата осврт на број полицијских службеника, њихову обуку и професионализам, специјализацију у спровођењу закона, укључујући и службу тужилаштва, међународну сарадњу, активности на повраћају имовине и канцеларију за управљање овим питањем, системе заштите сведока, као и механизме надзора рада полиције.

Оперативни капацитет (евиденција)

Ово обухвата број и природу истрага, гоњења и правоснажних пресуда у случајевима организованог криминала, укључујући степен проналажења криминалних организација (за разлику од циљања само на појединце) и меру у којој се имовина одузима, систем комуникације, базе података, особље и опрему, тајност истрага и активности у борби против прања новца.

➤ СЛОБОДА ИЗРАЖАВАЊА

Правни оквир за слободу изражавања и медија постоји у великој мери у земљама обухваћеним процесом проширења, а медијски плурализам је веома изражен. Међутим, ситуација у вези са слободом изражавања и медија у пракси је и даље питање које изазива озбиљну забринутост и наставља да се погоршава у неким земљама. У неким земљама, атмосфера страха и цензуре се подстиче сталним насиљем над новинарима и њиховим застрашивањем, а власти имају мало успеха у откривању и адекватном санкционисању починилаца, или политичке воље да то чине. Понекад и саме власти доприносе атмосфери у којој се новинари који критикују политику власти демонизују, што доводи до аутоцензуре. Иако је клевета декриминализована, кривично гоњење новинара се наставља. Постоји потреба да се развије и обучи правосуђе које ће спречавати злоупотребу државне моћи.

Остаје да се реши мешање власти у слободу медија. Потребни су додатни напори како би се обезбедила политичка и финансијска независност јавних медијских сервиса, ојачале регулаторне агенције и потпомогло функционално медијско самоуправљавање. Такође постоји потреба да се спречи неформалан економски притисак на медије, укључујући и онај кроз повећање транспарентности власништва над медијима, спречавање његове прекомерне концентрације и обезбеђивање постојања транспарентних правила о набавкама у којима је предмет оглашавање власти у медијима.

Приликом процене опште ситуације у свакој земљи, обрађена су следећа потпитања у области слободе изражавања⁷:

Застрашивање новинара

Ово обухвата процену начина на који полиција и судски органи прате физичке нападе и претње новинарима; питање произвољних хапшења новинара као и изјаве политичара које могу имати обесхрабрујући утицај на новинаре и могу допринети атмосфери аутоцензуре.

Законодавни амбијент

Ово обухвата процену пропорционалности законских правила која се односе на клевете, богохуљење, говор мржње, јавни морал и заштиту државне безбедности у интернет медијима и осталим медијима, регулисање новинарске професије као и ограничења у приступу информацијама.

Спровођење / институције

Ово обухвата процену степена у којем се правила доследно примењују и рад независних медијских регулатора. То такође укључује ограничења у вези са интернетом и оператерима, поступање са интелектуалном својином, право на приватност и прописи о заштити података.

⁷ Кључна питања су такође обрађена у *Смерницама за подршку ЕУ слободи и интегритету медија у земљама обухваћеним процесом проширења, 2014-2020* (http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/press_corner/elarg-guidelines-for-media-freedom-and-integrity_210214.pdf).

Економски фактори

Ово обухвата меру у којој постоји медијски плурализам, транспарентност власништва над медијима, транспарентност у коришћењу јавног новца у медијима, финансирање јавних емитера и питање оглашавања власти у медијима и начина на који то утиче на медије.

Професионална удружења и услови за запошљавање

Ово обухвата стручна тела, представљање новинара, као и њихов статус за запошљавање и услове рада.

➤ РЕФОРМА ДРЖАВНЕ УПРАВЕ

Реформа државне управе (РДУ) има за циљ унапређену транспарентност, одговорност и ефикасност и већи фокус на потребе грађана и привреде. Одговарајуће управљање људским ресурсима, боље планирање политике, координација и развој, добре административне процедуре и побољшано управљање јавним финансијама, укључујући и управљање приходима и наплату прихода, од суштинског су значаја за функционисање државе и за спровођење реформи које су потребне за европске интеграције. Земље би требало да повећају своје напоре на побољшању својих државних управа на свим нивоима, на основу националних стратегија. Уважавајући изазове са којима се суочавају земље обухваћене процесом проширења, Комисија јача своју подршку у успостављају неопходних административних структура и капацитета у процесу придруживања. Комисија и даље даје посвећује посебну пажњу РДУ у процесу проширења, укључујући оснивање „посебних група“ са земљама Западног Балкана, као кључне платформе за унапређење рада на РДУ. Овај рад доприноси структурнијој политичкој расправи о кључним питањима РДУ на Савету/Одбору за ССП.

Приликом процене опште ситуације у свакој земљи, обрађена су следећа потпитања у области реформе државне управе:

Стратешки оквир

Ово обухвата политичку посвећеност процесу реформи, укључујући политичко вођство и техничку координацију као и надзор над спровођењем.

Развој и координација политике

Ово обухвата координацију у центру власти, међуминистарску координацију, развој политике и финансијску анализу.

Јавна служба и управљање људским ресурсима

Ово обухвата организацију и функционисање јавне службе, укључујући деполитизацију, запошљавање и напредовање засновано на заслугама, обуку и професионализацију.

Одговорност

Ово обухвата транспарентност управе, укључујући приступ информацијама и могућност административне и правне заштите.

Пружање услуга

Ово обухвата побољшање услуга за грађане и привреду, укључујући боље управне поступке и услуге е-управе.

Управљање јавним финансијама (УЈФ)

Ово укључује управљање јавним финансијама као и свеобухватан буџетски процес кроз припрему и спровођење вишегодишњих програма УЈФ и укључивање у политички дијалог о УЈФ са Комисијом и са међународним финансијским институцијама.

➤ ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИЈУМИ

Економски критеријуми из Копенхагена за чланство у ЕУ захтевају 1) постојање функционалне тржишне привреде и 2) капацитет за суочавање са притисцима конкуренције и тржишним снагама унутар Уније. За сваки од ова два економских критеријума Комисија прати низ поткритеријума који су прецизирани као део пакета Агенде 2000 која је објављена 1997. године у контексту припрема за приступање држава чланица које су се након тога придружиле ЕУ у периоду 2004/2007.

Статус *функционалне тржишне привреде* захтева:

- постојање широког консензуса о суштинским питањима економске политике;
- макроекономску стабилност (укључујући стабилност цена, одрживе јавне финансије и рачуне иностранства);
- слободно међусобно деловање тржишних снага (укључујући либерализоване цене и трговину);
- слободан улазак на тржиште и излазак са тржишта (укључујући и питања оснивања/банкрота фирми); и
- добар правни систем (укључујући систем имовинских права, спровођење закона/уговора које функционише) и довољно развијен финансијски сектор.

Други економски критеријум је капацитет да се суочи са притисцима конкуренције и тржишним снагама унутар Уније. Ово ће захтевати минимални ниво конкурентности привреда земаља кандидата када се земља придружи ЕУ, па је овај критеријум, по дефиницији, по својој природи *напреднији*.

Конкурентност у ЕУ захтева:

- постојање функционалне тржишне привреде;
- довољан људски и физички капитал (укључујући питања образовања, истраживања и инфраструктуре);
- одговарајуће секторске структуре и структуре предузећа (укључујући питања реструктурирања предузећа, секторске смене, улогу малих и средњих предузећа);
- ограничен утицај државе на конкурентност (укључујући питања трговинске политике, политике конкуренције, државне помоћи, подршке малим и средњим предузећима, итд); и
- довољан степен трговинске и инвестиционе интеграције са ЕУ.

Поткритеријуми не предвиђају једноставну контролну листу усклађености. Испуњавање економских критеријума захтева дубоке и трајне структурне реформе за чије остваривање је потребно време. Ово наглашава значај постојања одрживог праћења резултата спровођења реформе, тако да постоји стална и неповратна промена у очекивањима и понашању економских субјеката.

➤ **Поглавље 5: ЈАВНЕ НАБАВКЕ**

Правне тековине ЕУ о јавним набавкама заснивају се на општим начелима уговора о Европској унији: једнаком третману, забрани дискриминације, пропорционалности и транспарентности. Три директиве ЕУ обухватају важеће поступке набавки јавних наручилаца у класичном сектору, субјеката у сектору комуналних услуга и концесија. Поред тога, посебна директива ЕУ примењује се у области одбране и безбедности. Такође се примењује директива о поступцима преиспитивања, уз друге техничке прописе.

Приликом процене опште ситуације у свакој земљи, обрађена су следећа потпитања у области јавних набавки:

Правна усаглашеност

Ово обухвата обезбеђивање усаглашености прописа о набавкама (укључујући концесије) са правним тековинама ЕУ, на основу општег начела једнаког третмана, забране дискриминације, пропорционалности и транспарентности, и њихово адекватно спровођење.

Институционални оквир

Ово укључује обезбеђивање постојања централне институционалне и административне надлежности за делотворан и ефикасан развој, спровођење и надзор политике набавки, као и посебну институцију одговорну за законску ревизију поступака јавних набавки.

Капацитет за извршење

Ово укључује обезбеђивање одговарајућих капацитета, практичних смерница и алата јавним наручиоцима и субјектима како би се осигурало професионално управљање целокупним циклусом набавки.

Капацитет за спровођење и извршење

Ово укључује обезбеђивање усаглашености послова јавних набавки са законодавством на снази и основним принципима, уз обезбеђивање најделотворније употребе јавних средстава и најбоље коришћење савремених техника и метода набавке. Препоручује се да земље успоставе систем за праћење процеса јавних набавки од почетног расписивања тендера до коначног уговарања. Ово би требало да омогући бољу контролу у свим фазама, као и да утврди значајна одступања у исплати коначног износа у поређењу са почетном прихваћеном понудом.

Систем ефикасних правних средстава

Ово укључује обезбеђивање усаглашености система правних средстава са стандардима правних тековина ЕУ који се односе на независност, исправност и транспарентност и обезбеђује се брзо и компетентно решавање по жалбама као и санкције.

➤ **Поглавље 18: СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ**

Правне тековине ЕУ у области статистичких података захтевају систем статистичких података заснован на начелима као што су професионална независност, непристрасност, поузданост, квалитет, транспарентност, поверљивост појединачних података и ширење званичних статистичких података. Ова начела су утврђена у Европском правилнику о статистичким подацима. Национални статистички институти (НСИ) делују као референтне тачке и главне тачке за методологију, производњу и ширење статистичких информација. Правне тековине обухватају методологију, класификацију и поступке за прикупљање података у различитим областима као што су макроекономски статистички подаци, социјални статистички подаци, пословни статистички подаци, пољопривредни статистички подаци, као и статистички подаци у области животне средине и енергетике. Није потребно преношење у национално законодавство јер већина правних тековина има облик уредби.

Приликом процене опште ситуације у свакој од земаља, решавају се следећа потпитања у области статистичких података:

Инфраструктура статистичких података

Ово укључује правне прописе о статистици, ресурсе НСИ, координацију Система националних статистичких података, спровођење Европског правилника о статистичким подацима, класификацију и регистре.

Макроекономски статистички подаци

Ово обухвата годишње и кварталне националне рачуне, укључујући финансијске статистичке податке Владе и секторске рачуне, статистичке податке о ценама, статистичке податке о трговању, ФАТС, о страним директним инвестицијама, о јавно-приватним партнерствима, регионалне рачуне, платни биланс.

Пословни статистички подаци

Ово укључује структурне и краткорочне пословне статистичке податке, статистичке податке о туризму, транспорту, енергетици, истраживањима и развоју, иновацијама, информационом друштву.

Социјални статистички подаци

Ово обухвата тржиште рада, укључујући запосленост/незапосленост, здравство, образовање, демографију, квалитет живота, социјалну заштиту, попис становништва.

Пољопривредни статистички подаци

Ово укључује животињску и биљну производњу, цене пољопривредних производа, финансијске извештаје о пољопривреди, структуру пољопривредних газдинстава, попис у пољопривреди.

Статистички подаци у области животне средине

Ово укључује отпад, воду, заштиту животне средине, финансијске извештаје у области животне средине, емисије у ваздух, итд.

➤ **Поглавље 32: ФИНАНСИЈСКА КОНТРОЛА**

Ово поглавље се првенствено односи на обезбеђивање доброг финансијског управљања националним приходима и расходима у складу са међународним оквирима, стандардима и примерима добре европске праксе. Ово поглавље се односи на цео јавни

сектор, и на ниво локалне управе, те је стога интегрално повезано са реформом државне управе.

Правне тековине ЕУ у овом поглављу односе се на усвајање и спровођење законских и институционалних мера на основу међународних начела и начела усклађених са ЕУ, стандарда и метода који би требало да се примењују на системе унутрашње контроле читавог јавног сектора, као и стандарде екстерне контроле како их је дефинисала Међународна организација врховних ревизорских институција (ИНТОСАИ). Прецизније, правне тековине ЕУ захтевају постојање ефикасног, делотворног и транспарентног финансијског управљања и система контроле и функционално независну интерну ревизију; централизовано усаглашавање методологија и стандарда; неопходне националне структуре и функционално, институционално и финансијски независну ревизорску институцију која ће да врши ревизију јавних средстава. Ово поглавље такође укључује правне тековине ЕУ о заштити финансијских интереса ЕУ и борби против превара које се односе и на финансијска средства ЕУ, као и некривичне аспекте заштите евра од кривотворења.

Приликом процене опште ситуације у свакој од земаља, решавају се следећа потпитања у области финансијске контроле:

Интерна финансијска контрола у јавном сектору (ИФКЈ)

Ово укључује обавезу да се ИФКЈ спроводи у целом јавном сектору; постојање вишегодишњих стратегија ИФКЈ које су јасно повезане са општом РДУ и стратегије управљања јавним средствима и осврт на њено спровођење, праћење и извештавање, као и политичку посвећеност. Потребно је успоставити Централну јединицу за хармонизацију (ЦЈХ), на свеобухватној правној основи, са довољним бројем запослених и административним капацитетом и утврдити њену улогу пружаоца методолошких смерница и координатора развоја. Остала питања укључују праћење постигнутих резултата и годишњи преглед квалитета финансијског управљања и контроле, као и активност интерне ревизије.

Правни оквир треба да омогући развој управљачке одговорности доследно правном оквиру којим се уређују модалитети државне и јавне службе и организационе структуре. Потребно је обезбедити кључне аспекте финансијског управљања и контроле. Потребно је успоставити интерну ревизију у целом јавном сектору, са довољним кадровским капацитетом.

Екстерна ревизија

Ово укључује обезбеђивање независности Државне ревизорске институције (ДРИ) у Уставу и релевантним законима у складу са стандардима ИНТОСАИ, институционални капацитет за вршење надлежности ревизије, посвећеност обезбеђивању квалитета финансијске ревизије и ревизије сврсисходности пословања, укључујући систематично поступање Скупштине на основу закључака ревизије.

Заштита финансијских интереса ЕУ

Ово укључује обезбеђивање усаглашености законодавства са Конвенцијом о заштити финансијских интереса Европских заједница и другим релевантним актима правних тековина ЕУ, успостављање националне службе за координацију борбе против превара (AFCOS) са довољним административним капацитетом, сарадњу са Комисијом укључујући и ону на лицу места током посета Комисије, структуру извештавања о неправилностима и случајевима у којима се сумња на превару.

Заштита евра од кривотворења (некривични аспекти)

Ово укључује ратификовање Међународне конвенције из 1929. године за сузбијање кривотворења валуте, усаглашавање националног законодавства са правним тековинама ЕУ, административне структуре и капацитет за техничку анализу и класификацију кривотвореног новца и међународну сарадњу.

АНЕКС 3 - КЉУЧНИ СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ

	Црна Гора	Бивша Југословенска Република Македонија	Албанија	Србија	Турска	Босна и Херцеговина	Косово *	ЕУ-28
--	-----------	---	----------	--------	--------	------------------------	----------	-------

**СТАТИСТИЧКИ ПОДАЦИ (на дан
18.09.2015. године за земље
кандидате и потенцијалне
кандидате, и на дан
01.09.2015 за земље ЕУ-28)**

Становништво	Напомена	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Укупан број становника (у хиљадама)	1)	620,9	621,5	2 062,3	2 065,8	2 898,8 e	2 895,9 e	7 183,9 e	7 149,2 e	75 627	76 668	3 831,6 e	3 827,3 e	1 820,6 e	1 804,9 e	505 115 p	506 881 ep
Удео становника старости од 15 до 64 године у укупном становништву (%)		68,1	68,1	71,0	70,8	68,5	68,8	68,1	67,6	67,6	67,7	67,8e	67,8e	0,1	0,1	66,2p	65,9bep
Сирова стопа природне промене броја становника (на 1000 становника)		2,5	2,4	1,9	:	5,3	5,2	-4,8	-4,9	12,1	12,2	-1,3	-1,5p	11,9	13,3	0,2ep	0,3ep
Очекивани животни век на рођењу, мушкарци (у годинама)		74,1	73,9	73,2	:	76	76,4	72,5	72,6	74,7e	74,8e	73,7e	73,7e	74,2	74,2	77,8	:
Очекивани животни век на рођењу, жене (у годинама)		79,0	78,9	77,2	:	80,3	80,3	77,7	77,7	79,2e	79,3e	78,8e	78,8e	79,4	79,5	83,3	:

Бруто домаћи производ	Напомена	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Бруто домаћи производ																	
У текућим ценама (у милијардама евра)	7) 8)	3,3	3,4p	8,1p	8,5e	9,6p	10,0p	34,3	33,1e	620,7	601,3	13,7	13,9	5,3	:	13 521	13 920
По глави становника (ЕУР)	7) 8)	5 356	5 436p	3 930p	4 127s	3 323p	3 440p	4 781	4 635e	8 161	7 819	3 569	3 641	2 935	:	26 600	27 300
Према стандардима куповне моћи (ПКМ) по глави становника	7) 9)	10 700	10 600p	9 500e	10 000	:	:	9 800	9 500	14 100	14 400	7700	7 800	:	:	26 600	27 300
ПКМ по глави становника, у односу на просек ЕУ (ЕУ-28 =100)	7) 9)	40	39p	36	36	28	29	37	35	53	53	29	28	:	:	-	-
Реална стопа промене у односу на претходну годину (%)	7)	3,3	:	2,7p	3,8e	1,1p	2,1p	2,6	-1,8e	4,2	2,9	2,5	1,1	3,4	:	0,1	1,3

Јавне финансије	Напомена	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Статистички подаци о финансијама Владе у односу на БДП																	
** Суфицит опште државе (+) / дефицит (-) (%)	12)	-2,3	-3,1	-3,9	-4,2	-4,9	-5,1	-5,5	-6,7	0,2	:	-2,2	:	:	:	-3,2	-2,9
** Дуг опште државе (%)	12) 13)	58,0	56,7	34,2	38,2	70,1	71,8	59,0	68,9	36,0	:	:	:	9,0e	:	85,5	86,8

	Црна Гора	Бивша Југословенска Република Македонија	Албанија	Србија	Турска	Босна и Херцеговина	Косово *	ЕУ-28
--	-----------	---	----------	--------	--------	------------------------	----------	-------

Привредна делатност и запосленост	Напомена	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
		Стопа економске активности за лица старости од 20 до 64 године: удео становништва старости од 20 до 64 године које је економски активно (%),		65,1	67,6	70,4	70,8	67,6e	68,6e	66,0	66,2	58,4	58,9b	58,7	59,2	46,4	47,7
- Мушкарци		71,9	74,5	83,4	84,5	79,2e	80,5e	75,3	75,1	81,6	:	72,1	72,4	69,5	71,4	83,0	83,2
- Жене		58,3	60,7	57,1	56,8	57,6e	57,3e	56,8	57,5	35,6	:	45,1	46,0	23,7	24,2	70,0	70,6
Стопе запослености, старост од 20 до 64 године (% становништва), укупно		52,6	55,6	50,3	51,3	56,7e	56,6e	51,2	53,5	53,4	53,2b	42,8	43,2	33,0	31,3	68,4	69,2
- Мушкарци		57,8	61,4	59,7	61,6	64,8e	65,2e	59,5	61,2	75,3	75,0b	53,3	54,6	51,5	48,4	74,3	75,0
- Жене		47,5	49,4	40,7	40,8	49,3e	48,5e	43,1	46,0	31,8	31,6b	32,2	31,9	14,9	14,5	62,6	63,4
Лица старости 15-24 година која нису запослена, нису у систему образовања и обуке, % становништва у старосној групи		17,8	17,7	:	:	30,8e	30,9e	22,9	23,5	:	:	25,8	26,1	:	:	13,0	12,4
Запосленост по главним секторима																	
- Пољопривреда, шумарство и рибарство (%)	2)	4,5	5,7	18,7	18,0	44,0e	42,7e	21,3	21,1	23,6	21,1b	18,9	17,1	5,9	2,6	4,8	4,7
- Индустрија (%)	2)	11,9	11,1	23,5	23,5	9,7e	11,0e	21,1	20,0	19,4	20,5b	22,2	22,1	16,8	17,7	17,3	17,3
- Грађевинарство (%)	2)	5,9	6,5	6,9	7,0	7,1e	6,4e	4,8	4,4	7,0	7,4b	7,7	7,9	11,4	10,9	6,9	6,8
- Услуге (%)	2)	77,7	76,7	50,6	51,4	38,8e	39,4e	52,9	54,5	50,0	51,0b	51,0	52,7	64,1	67,2	70,3	70,5
Лица запослена у јавном сектору као удео укупне запослености, лица старости од 20 до 64 године (%)	3)	:	32,8	:	:	17,8e	17,5e	32,6	31,6	13,5	13,1b	32,7	31,9	:	31,4s	:	:
Лица запослена у приватном сектору као удео укупне запослености, лица старости од 20 до 64 године (%)	3)	:	48,2	:	:	82,2e	82,5e	65,2	66,4	86,5	86,9b	62,5	63,1	:	68,6s	:	:
Стопе незапослености (% радне снаге), укупно	4)	19,5	18,0	29,0	28,0	15,9e	17,5e	22,1	18,9	8,8	9,9b	27,6	27,6	30,0	35,3	10,8	10,2
- Мушкарци	4)	20,1	17,8	29,0	27,7	17,8e	19,2e	20,8	18,3	8,0	9,1b	26,7	25,3	26,9	33,1	10,8	10,1
- Жене	4)	18,8	18,2	29,0	28,6	13,5e	15,2e	23,8	19,6	10,6	11,9b	29,1	31,2	38,8	41,6	10,9	10,3
- Млади, узраста од 15 до 24 године	4)	41,6	35,8	51,9	53,1	31,4e	39,0e	49,4	47,1	16,9	17,8b	59,1	62,7	55,9	61,0	23,6	22,2
- Дугорочно (дуже од 12 месеци)	4)	16,0	14,0	23,9	:	11,5e	11,2e	16,8	12,8	2,1	2,4b	22,9	23,4	20,7	26,1	5,1	5,1
Просечне номиналне месечне зараде и плате (ЕУР)	5)	487	479	343,5	:	371,8	378,8	536,6	523,6	:	:	422,8	424,4	:	:	:	:

	Црна Гора	Бивша Југословенска Република Македонија	Албанија	Србија	Турска	Босна и Херцеговина	Косово *	ЕУ-28
--	-----------	---	----------	--------	--------	------------------------	----------	-------

Образовање	Напомена	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Лица која рано напуштају образовање и обуке: проценат становништва старости од 18 до 24 године са, највише, средњим образовањем, а која нису више у систему образовања и обуке (%)	6)	5,1	5,1	11,4	12,5	30,6e	26,0e	8,7	8,3	37,6p	38,3b	25,9	25,2	:	:	11,9	11,1b
Процент становништва старости од 20 до 24 године са средњим образовањем, укупно		:	86,3	:	:	44,2e	49,7e	83,2	82,5	:	:	85,8	85,6	69,5	68,2	:	:
- Мушкарци		:	87,8	:	:	48,0e	55,9e	85,7	84,7	:	:	87,7	89,6	73,4	71,8	:	:
- Жене		:	84,7	:	:	40,3e	43,5e	80,3	80,1	:	:	83,5	81,2	65,1	64,0	:	:
Процент становништва старости од 30 до 34 године са високим образовањем, укупно		28,0	28,3	:	:	15,7e	16,7e	25,3	27,2	:	:	15,7	18,9	12,0	16,6	37,0	37,8b
- Мушкарци		24,7	25,3	:	:	12,7e	14,0e	20,2	21,8	:	:	14,6	15,2	9,9	13,0	32,7	33,4b
- Жене		31,5	31,3	:	:	18,3e	19,2e	30,5	32,6	:	:	16,8	23,2	14,2	14,8	41,3	42,2b

Бруто додата вредност	Напомена	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Бруто додата вредност по главним секторима																	
- Пољопривреда, шумарство и рибарство (%)	7) 10)	9,8	:	11,0p	10,2e	22,5p	22,6p	9,4	9,7e	7,4	7,1	8,0	7,1	14,4	:	1,7	1,6
- Индустрија (%)	7) 10)	13,8	:	17,9p	18,0e	14,4p	14,2p	26,6	24,6e	19,1	19,5	21,6	21,3	20,3	:	19,1	18,9
- Грађевинарство (%)	7) 10)	5,0	:	6,6p	6,8e	11,9p	11,0p	5,1	5,2e	4,4	4,6	4,5	4,7	7,9	:	5,4	5,4
- Услуге (%)	7) 10)	71,4	:	64,4p	65,0e	51,1p	52,2p	59,0	60,5e	57,6	57,7	65,9	66,9	57,4	:	73,8	74,1

Међународна трговина	Напомена	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Међународна трговина робом и услугама у односу на БДП																	
- Увоз (% БДП-а)	7) 11)	62,1	:	61,9p	65,1e	53,5p	49,0p	51,9	54,3e	32,2	32,1	49,8	:	49,0	:	40,3	40,2
- Извоз (% БДП-а)	7) 11)	41,8	:	43,8p	47,9e	35,4p	29,9p	41,2	44,3e	25,6	27,7	30,0	:	17,4	:	42,9	43,0
Удео извоза у земље ЕУ-28 у вредности укупног извоза (%)		41,5	35,8	72,6	76,6	76,7	77,4	63,8	65,7	41,5	43,5	73,5	72,1	43,5	30,2	-	-
Удео увоза из земаља ЕУ-28 у вредности укупног увоза (%)		44,2	45,8	62,7	63,5	64,3	61,1	55,7	57,1	36,7	36,7	60,0	58,9	44,7	42,6	-	-
Трговински биланс (у милионима евра)		-1 398	-1 451	-1 748	-1 762	-1 938	-2 114	-2 933	-2 950	-75 250	-63 628	-3 472	-3 843	-2 148	-2 214	51 565	22 383

	Црна Гора	Бивша Југословенска Република Македонија	Албанија	Србија	Турска	Босна и Херцеговина	Косово *	ЕУ-28
--	-----------	---	----------	--------	--------	------------------------	----------	-------

Инфлација и каматне стопе	Напомена	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Годишња промена потрошачких цена (%)		2,2	-0,7	2,8	-0,3	1,9	0,7	7,8	2,9	7,5	8,9	-0,2s	:	1,8	0,4	1,5	0,6
Укупан спољни дуг у односу на БДП (%)	14)	:	:	64,3	69,8p	61,1	65,2	75,1	78,1	:	:	:	:	30,2	32,3	:	:
Активна каматна стопа (једногодишња), годишње (%)	15)	9,36	9,22	3,75	3,75	9,52	7,66	12,00	10,50	:	:	6,99	6,64	12,36	10,70	:	:
Пасивна каматна стопа (једногодишња), на годишњем нивоу (%)	16)	2,54	1,86	0,75	0,50	4,17	1,92	7,00	5,50	:	:	0,13	0,10	3,39	1,07	:	:
Вредност резерви (укључујући злато) (у милионима евра)	17)	424	545	1 993	2 436	2 015	2 192	11 189	9 907	:	:	3 614	4 001	724	746	:	:
Међународне резерве - еквивалентност у месецима увоза	17)	2,5	3,2	4,8	5,3	5,2	5,5	7,5	6,6	:	:	5,8	6,0	3,3	3,2	:	:
Дознаке као % БДП-а	18)	1,2	1,3	2,2	2,2	:	:	8,3	7,9	:	:	8,2	8,4	:	:	:	:

Инвестиције	Напомена	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Нето приливи (унутра-споља) страних директних инвестиција (СДИ) (у милионима евра)	18)	323,9	353,9	263,8	278,0	923,2	801,3p	768,5	1 236,3	:	:	224,7	422,4	250,2	123,8	-19 340	-19 350
Нето (унутра-споља) стране директне инвестиције (СДИ) (% БДП-а)	18)	9,7	:	3,3	3,3	9,6	8,0p	2,2	3,7	:	:	1,6	3,0	4,7	:	-0,14	-0,14

Индустријска производња	Напомена	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Индекс индустријске производње (2010 = 100)	19)	92,3	81,8	107,4	112,5	135,1	138,9	105,6	98,8	116,3	120,5	103,4	103,6	:	:	100,4	101,5

Повезивање	Напомена	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Густина железничке мреже (функционалне пруге на хиљаду km ²)		18,1	18,1	27	27	12,0	12,0	49,3	49,3	12,4	12,8	20,1	:	31,0	31,0	:	:
Дужина аутопутева (у километрима)		0	0	259	259	:	:	607	607	2 127	2 155	50	:	80	80	:	:

Увоз енергије	Напомена	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014
Нето увоз енергије у односу на БДП	20)	-0,1	:	3,6	3,1	0,8	:	5,3	5,4e	6,8	6,9	7,5p	:	1,5	:	2,8	2,4

: = није доступно
b = прекид у серији
e = процењена вредност
p = привремено
c = процена Евростата
- = није примењиво

* = Ова ознака не доводи у питање ставове о статусу и у складу је са Резолуцијом Савета безбедности Уједињених нација 1244 и мишљењем Међународног суда правде о проглашењу независности Косова.
*** = Подаци о јавном дефициту и дугу влада земаља обухваћених процесом проширења, објављени по виђењу и без било какве гаранције по питању квалитета и примене правила Европског система рачуна.

Фусноте:

1. Босна и Херцеговина: број становника средином године.
2. Албанија: збир удела не представља укупан збир од 100% због случајева у којима лица се лица нису класификовала или се не могу класификовати у одређене делатности.
3. Босна и Херцеговина: удели не представљају укупан збир од 100% јер су искључени други типови власништва. Црна Гора: искључене су НВО.
4. Турска: незапосленост на основу критеријума 4 недеље + само употребом метода активног тражења запослења.
5. Србија, 2013: зараде и плате које се исплаћују запосленима код правних субјеката и у неинкорпорираним предузећима. Босна и Херцеговина: нето плате.
6. Турска: годишњи резултати АРС.
7. Албанија, Бивша Југословенска Република Македонија, Србија и земље ЕУ-28: на основу Европског система рачуна 2010.
8. Црна Гора, 2014: извор, Евростат
9. Црна Гора, Бивша Југословенска Република Македонија, Албанија, Србија, Турска и Босна и Херцеговина (само 2013): калкулације Евростата.
10. Турска: обрачунато као удео додате вредности и са порезом и субвенција умањених за ФИСИМ; удели стога не представљају укупан збир од 100%.
11. Босна и Херцеговина: удели су у односу на БДП обрачунат по расходном приступу. Албанија: удели компоненти расхода БДП не укључују неслагање у статистичким подацима (удели за све компоненте не представљају укупан збир од 100%)
12. Земље ЕУ-28: на основу Европског система рачуна 2010.
13. Косово, 2013: вредност БДП-а се добија из средњорочног оквира трошкова 2016-2018 (април 2015).
14. Албанија: податке о бруто спољном дугу доставила је Банка Албаније. Бивша Југословенска Република Македонија: на основу 6. издања Приручника о платном билансу
15. Албанија: Просечна пондерисана стопа која се примењује на нове зајмове на 12 месеци током посматраног месеца, са доспећем од 12 месеци. Босна и Херцеговина: краткорочне стопе на зајмове у националној валути одобрене нефинансијским корпорацијама (утврђени просек). Црна Гора, 2014: просечна пондерисана ефективна каматна стопа, кумулативни подаци, годишњи. Бивша Југословенска Република Македонија: на крају године (31. децембра). Косово 2013: укључује накнаду за исплату коју наплаћују банке.
16. Албанија: пасивна каматна стопа представља просечно пондерисану стопу за нове примљене депозите током посматраног месеца, са доспећем од 12 месеци. Босна и Херцеговина: пасивна каматна стопа за домаћинства у националној валути (утврђени просек). Црна Гора, 2014: просечна пондерисана ефективна каматна стопа, кумулативни подаци, годишњи. Бивша Југословенска Република Македонија: на крају године (31. децембра). Косово 2013: укључује накнаду за исплату коју наплаћују банке.
17. Бивша Југословенска Република Македонија: на крају године (31. децембра).
18. Бивша Југословенска Република Македонија, Црна Гора, Србија (само 2014. година), Босна и Херцеговина, Косово и ЕУ-28: на основу 6. издања Приручника о платном билансу.
19. Босна и Херцеговина и Турска: бруто индекс.
20. Црна Гора, Бивша Југословенска Република Македонија и Косово: калкулације Евростата.